

Een onderzoek naar lobby van stedennetwerken bij de Europese Unie

Eurocities, BrabantStad – Netwerk Europa & het Pact van Amsterdam

Student: Rebecca Heye

Studentnummer: 360263

Erasmus Universiteit Rotterdam

Opleiding: Governance en Management van Complexe Systemen

Scriptiebegeleider: Prof. dr. ing. G.R. Teisman

Tweede lezer: Dr. Ir. J. Eshuis

Datum: 17 oktober 2016

Voorwoord

2016. Het jaar waarin er gesproken werd (en nog wordt) over de Europese Agenda Stad, doorgaans bekend als de EU Urban Agenda. Het jaar dat Nederland voorzitter was van de Europese Unie en tijdens een informele minister-bijeenkomst 'Het Pact van Amsterdam' is ondertekend. Bijzonder als u weet dat in 1997 de Europese Commissie het document 'Towards an urban agenda in the European Union' publiceerde. 20 jaar later is het zo ver: het Pact van Amsterdam wordt beschouwd als startschot voor de EU Urban Agenda. De ambities staan op papier, nu de uitvoering.

U kunt zich afvragen waarom het zo lang heeft geduurd. De lidstaat Nederland heeft haar kans in het kader van het Nederlands voorzitterschap van de EU gegrepen en het onderwerp EU Urban Agenda op de agenda gezet. Niet alleen Nederland hield zich met dit onderwerp bezig. In 2014 is het onderwerp gaan borrelen in Brussel. Binnen de Europese instellingen en daarbuiten, binnen talrijke koepelorganisaties en netwerken die rond het Europese beleidsveld actief zijn. Eurocities, een van de grootste netwerken die de belangen van grote Europese steden vertegenwoordigt in Brussel en Netwerk Europa, een netwerkgroep binnen BrabantStad, zijn twee van die netwerken die in deze scriptie centraal staan. De netwerkgroep van Brabantstad bestaat uit de Provincie Noord-Brabant en Breda, Den Bosch, Eindhoven, Helmond en Tilburg en een strategische alliantie met Venlo. Via de EU Urban Agenda, willen de steden een sterkere positie in het Europese beleidsveld krijgen.

Laten we een stap terug doen naar januari 2014. Dat was de maand waarin ik, nog niet afgestudeerd aan de master Governance en Management van Complexe Systemen, maar wel met een Hbo-diploma in European Studies op zak, werd aangenomen bij de Gemeente Breda als trainee. De eerste opdracht: EU-public affairs. Hét onderwerp waar mijn hart sneller van gaat kloppen. Gedurende mijn periode als trainee heb ik op verschillende afdelingen opdrachten mogen uitvoeren, welke allemaal betrekking hadden op public affairs of Europese samenwerking. In augustus 2015 besloten mijn leidinggevendenden dat mijn contract omgezet zou worden naar een vast contract. En de functie? Daar mocht ik zelf een passende titel voor bedenken en invulling aangeven.

Terug naar 2016. Augustus 2016 om meer specifiek te zijn. Het moment dat ik een jaar werkzaam ben als Adviseur Europese zaken. Een jaar waarin ik verschillende netwerken gericht op de EU verkende, om te kijken wat ze kunnen betekenen voor Breda en waar mijn inhoudelijke collega's en ik in kunnen investeren. Ik heb aan tafel gezeten bij Eurocities en BrabantStad. Elke keer ging het er weer over: de EU Urban Agenda. Het onderwerp waar 20 jaar geleden voor het eerst over geschreven is, maar waar steden pas sinds 30 mei jl. iets meer positie hebben binnen het EU-beleidsvorming proces.

Trots ben ik, dat ik dit onderzoek naar *de lobby van stedennetwerken bij de Europese Unie* in 2016 kan afronden. Dit onderzoek beschouw ik als bekroning op de studie Governance en Management van Complexe Systemen. Gelukkig heeft het geen 20 jaar geduurd zoals de ontwikkelingen rondom de Urban Agenda, maar drie jaar studie-vertraging komt relatief gezien aardig in de buurt.

Naar precies dit moment heb ik dan ongeveer ook even lang uitgekeken: het moment dat ik een stel (hele fijne) mensen mag bedanken en kan vereeuwigen op papier. De meeste dankwoorden eindigen met het danken van de partner en familie, maar ik wil hier graag mee starten: Ferdy, het zal afkicken worden. Jij die me tijdens weekendjes weg en vakanties vraagt of ik wel mijn onderzoeksdocumenten heb meegenomen zodat ik aan mijn onderzoek kan werken. Het feit dit resultaat er ligt heb ik grotendeels aan jouw motiverende woorden te danken. Dankjewel! Graag wil ik mijn (schoon)ouders, zusje en vrienden en vriendinnen bedanken. Ze steunden me op hun eigen manier.

Ook wil ik de ‘zakelijke’ mensen om mij heen danken. Allereerst mijn onderzoeksbegeleider, Geert Teisman. Ik denk dat ik zijn geduld aardig op de proef heb gesteld. Toch kreeg ik altijd snel waardevolle feedback als ik weer een stapje verder was in mijn onderzoek. Dank hiervoor! Ook de tweede lezer van dit onderzoek, Jasper Eshuis, wil ik bedanken. Laat hij nou ook net de persoon zijn die me afraadde om een werkstage in het Europees Parlement te doen. Door een werkstage in plaats van een onderzoeksstage zou ik in de knel komen met mijn onderzoek. Via deze weg wil ik zeggen: meneer Eshuis, Jasper: u had gelijk.

Daarnaast wil ik mijn werkgever bedanken: Gemeente Breda. Ik krijg binnen deze Gemeente enorm veel ruimte en mogelijkheden om mij te ontwikkelen als expert op het gebied van EU-public affairs, mijn droom vakgebied. Joost V. en Joost R. dank voor al jullie ‘stokken achter de deur’, coaching en brainstormsessies.

Tot slot wil ik iedereen danken die aan dit onderzoek heeft meegewerkt. Van de Netwerk Europa leden, de Euro-cities leden tot iedereen die stukken heeft willen tegenlezen.

Dames en heren, waarde lezers, een voorwoord is normaal toch maar één pagina? Excuses. Ik heb drie jaar uitgekeken naar dit moment, dus nu maak ik er dankbaar gebruik van. Mij rest niks anders dan u veel plezier te wensen met het lezen van dit stuk, waarin ik u meeneem naar ‘Europa’ en twee van de netwerken die binnen dit complexe beleidsveld actief zijn.

Tot in Brussel?

Rebecca Heye

Oktober 2016

Inhoud

Voorwoord	2
Samenvatting	6
1. Inleiding.....	8
1.1. Achtergrond.....	8
1.2. Netwerken	10
1.3. Probleemstelling	11
1.4. Doelstelling	11
1.5. Wetenschappelijke & maatschappelijke relevantie	11
1.5.1. Wetenschappelijke relevantie.....	11
1.5.2. Maatschappelijke relevantie	12
1.6. Onderzoeksvraag.....	13
1.7. Opbouw scriptie	14
2. Theoretisch kader.....	15
2.1. Inleiding	15
2.2. Netwerktheorie	15
2.3. Netwerkeffectiviteit	16
2.3.1. Wat is netwerkeffectiviteit?	16
2.3.2. Provan en Milward's eerste model voor netwerkeffectiviteit	16
2.3.3. Naar een model voor het meten van netwerkeffectiviteit 2.0	17
2.3.3.1. Contextuele kenmerken van publieke netwerken	18
2.3.3.2. Structurele kenmerken van publieke netwerken.....	18
2.3.3.3. Functionele kenmerken van publieke netwerken	19
2.4. Steden en EU-beleidsbeïnvloeding	20
2.5. Conceptueel model	21
2.5.1. Theoretische verwachtingen.....	21
2.5.2. Globaal conceptueel model	25
2.5.3. Specifiek conceptueel model	26
2.5.4. Samenvatting verwachtingen.....	27
3. Operationalisering & Methodologie.....	28
3.1. Operationalisering.....	28
3.1.1. Operationalisering van de te onderzoeken theoretische begrippen	28
3.2. Onderzoeksstrategie	31
3.3. Onderzoeksmethode	32
3.3.1. Desk research	32
3.3.2. Veldonderzoek	32

3.4. Onderzoekstechnieken	33
3.5. Steekproefkader	34
3.5.1. Casusselectie	34
3.5.2. Selectie van respondenten	34
3.5.3. Databronnen	35
3.6. Maatregelen ten behoeve van de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek	36
3.6.1. Betrouwbaarheid	36
3.6.2. Validiteit	37
3.6.3. Risico's	37
3.6.4. Triangulatie	37
3.7. De wijze waarop onderzoeksgegevens zijn geanalyseerd	38
3.7.1. Werkzaamheden voorafgaand aan het analyseren	38
3.7.2. Analyseren	38
3.7.3. Analyse interviews	39
3.7.4. Analyse documenten	39
4. Resultaten & Analyse empirisch onderzoek.....	40
4.1. Desk research – documentanalyse	40
4.1.1. Verantwoording en onderzoeksopzet	40
4.1.2. BrabantStad – Netwerk Europa	40
4.1.3. Eurocities	45
4.2. Field research – Interviews.....	49
4.2.1. Verantwoording onderzoeksopzet	49
4.2.2. BrabantStad – Netwerk Europa	49
4.2.2.1. Vergelijking documentanalyse en interviewresultaten	52
4.2.3. Eurocities	53
4.2.3.1. Vergelijking documentanalyse en interviewresultaten	56
4.3. Vergelijking Brabantstad - Netwerk Europa en Eurocities	56
5. Conclusie.....	58
5.1. Conclusie.....	58
5.2. Discussie	60
5.2.1. Reflectie op het literatuuronderzoek	60
5.2.2. Methodologische reflectie	61
5.2.3. Reflectie op de onderzoeksuitkomsten	62
5.3. Aanbevelingen.....	63
Literatuurlijst.....	65
Bijlage 1 – Interviewhandleidingen	68

Samenvatting

Europa kruipt in de haarvaten van de Nederlandse overheid. Gemeenten zijn en worden meer afhankelijk van Europees beleid (VNG Magazine, 2010). Uit online-onderzoek van Public Mission, samen met de Europa Unit van HECROI (nu PBLQ) in september 2011 onder ruim 400 Nederlandse ambtenaren, blijkt dat 84% van de ambtenaren weleens te maken heeft met de EU. Naast de toenemende invloed van Europees beleid op gemeenten, concentreren steeds meer mensen en bedrijven zich in stedelijke gebieden. Nu zo'n 75 procent van de Europeanen in stedelijk gebied woont, kijkt Europa steeds meer naar regionale en lokale overheden als partners in het uitvoeren van EU-beleid. Dat is de reden dat ministers van de 28 EU-lidstaten die over stedelijk beleid gaan op 30 mei 2016 tijdens een informele ministersbijeenkomst over de EU Urban Agenda het 'Pact van Amsterdam' hebben vastgesteld. Om op dit soort ontwikkelingen in te spelen, ziet men dat steden zich zelfs ook steeds meer oriënteren op de EU. De vragen die hierop volgen, zijn welk gremium het beste helpt om te interacteren met de EU en op welk niveau dit het meest effectief is: op regionaal niveau zoals via een netwerk als Brabantstad – Netwerk Europa of op Europees niveau via Eurocities?

Provan en Kenis doen al enige tijd onderzoek naar de effectiviteit van netwerken en stellen dat er een aanzienlijk verschil is tussen de hoeveelheid onderzoek die er is verricht naar netwerken en de functionering van netwerken. Ook Turrini et al. beamen dit. Sinds de jaren '90 is er veel onderzoek gedaan naar publieke netwerken, maar is er geen algemene theorie ontwikkeld over netwerkeffectiviteit en bijbehorende bepalende factoren. Dit is de reden dat zij, op basis van het onderzoek van Provan & Milward (1995), onderzoek hebben gedaan naar wat er wél is onderzocht als het op netwerkeffectiviteit aankomt en handvaten aanreiken voor verder onderzoek. Op basis van reeds bestaand onderzoek hebben Turrini et al. de belangrijkste bepalende factoren van netwerkeffectiviteit geïdentificeerd. Zij hebben zich hierbij gericht op publieke, dienstverlenende netwerken, maar niet op intergouvernementele netwerken (Turrini et al., 2010, p. 528-529).

Omdat er geen eenduidig model bestaat voor evaluatie van netwerkeffectiviteit van stedennetwerken, onderzoekt deze thesis op basis van enkele structurele kenmerken uit de literatuur hoe de netwerken Brabantstad - Netwerk Europa en Eurocities, het Pact van Amsterdam hebben getracht te beïnvloeden en tot welk effect dit voor beide netwerken heeft geleid. Deze thesis onderzoekt of enkele van de door Turrini et al. geïdentificeerde bepalende factoren ook toegepast kunnen worden op de evaluatie van netwerkeffectiviteit van stedennetwerken en of deze evaluatie ook iets zegt over het effect van de netwerken op de EU-agenda en beslissingen. Het evalueren van de effectiviteit van een netwerk is belangrijk om inzicht te verkrijgen of netwerken en de netwerkvorm effectief zijn in het voorzien van de behoefte van de actoren binnen het netwerk. Gemeenten dienen zuinig om te gaan met publiek geld, dit kan dan ook het beste besteed worden aan netwerken die zo effectief mogelijk omgaan met de beschikbare middelen (Provan & Milward, 2001, p.414).

De onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat luidt als volgt: *Hoe verklaren de structurele kenmerken van een netwerk 'type netwerkcoördinatie', 'netwerksamenstelling' en 'netwerktoetreding' de aanpak van Eurocities*

en BrabantStad – Netwerk Europa bij het beïnvloeden van het Pact van Amsterdam en tot wat voor effect heeft deze aanpak geleid?

Via een documentstudie en interviews met respondenten die deel uitmaken van de twee netwerken, is getracht een antwoord te vinden op deze vraag. Het onderzoek bevestigt dat hoe groter een netwerk, en hoe zwaarder de netwerkcoördinatie, hoe groter netwerkeffectiviteit. Eurocities illustreert dit door in aanloop van de ontwikkeling van het Pact van Amsterdam, vanuit de coördinatie standpunten te verzamelen van de netwerkleden en deze in te brengen als één gezamenlijk standpunt namens grote en middelgrote Europese steden. BrabantStad heeft een soort gelijke werkwijze gehanteerd, maar zonder een gezamenlijk standpunt in te nemen. Beiden netwerken hanteren regels om toe te mogen treden tot het netwerk. Eurocities laat alleen steden toe met meer dan 250.000 inwoners of metropool regio's en vraagt lidmaatschapscontributie, aan Netwerk Europa nemen de BrabantStad steden en Venlo deel. Dit wordt in dit onderzoek 'netwerктоetreding' genoemd. Uit dit onderzoek blijkt dat de zwaarte en vorm van netwerктоetreding een positief hebben op de betrokkenheid van netwerkleden, wat leidt tot een positief effect op netwerkeffectiviteit.

In dit onderzoek is 'netwerkeffectiviteit' vertaald naar invloed op het Pact van Amsterdam. Uit de resultaten blijkt dat Eurocities succesvol is geweest in het beïnvloeden van het Pact. Het netwerk wordt een aantal keer genoemd in de finale versie. Daarbij is in het Pact vastgelegd, dat Eurocities een van de vaste stakeholders is die geconsulteerd zal worden in verdere ontwikkelingen rondom de EU Urban Agenda.

En BrabantStad-Netwerk Europa? Uit onderzoek blijkt dat dit relatief kleine netwerk deelgenomen heeft aan het beleidsbeïnvloedingsproces rondom het Pact van Amsterdam, door o.a. in de beginfase van het proces bij het ministerie van Binnenlandse Zaken aan de schrijftafel te hebben gezeten en door te reageren op conceptversies van het Pact. Deze input is echter niet rechtstreeks te herleiden in de finale versie van het Pact van Amsterdam en maakt het moeilijk om te achterhalen wat de daadwerkelijke invloed van dit netwerk op het Pact van Amsterdam is geweest.

1. Inleiding

1.1. Achtergrond

Europa kruipt in de haarvaten van de Nederlandse overheid. Gemeenten zijn en worden meer afhankelijk van Europees beleid (VNG Magazine, 2010). Uit online-onderzoek van Public Mission¹, samen met de Europa Unit van HECROI (nu PBLQ²) in september 2011 onder ruim 400 Nederlandse ambtenaren, blijkt dat 84% van de ambtenaren weleens te maken heeft met de EU. Wybe Douma, senior onderzoeker bij het Asser Instituut, geeft aan dat de invloed van Europa op Nederlandse beleidsterreinen per dossier verschilt. Op milieugebied beïnvloedt 'Brussel' 66 procent van wat er in Nederland gebeurt. Op onderwijs is dat slechts 6 procent. De onderzoekers concluderen dat Europa gemiddeld op een kwart van alle onderwerpen invloed heeft (Public Mission, 2011).

Naast de toenemende invloed van Europees beleid op gemeenten, concentreren steeds meer mensen en bedrijven zich in stedelijke gebieden. Nu zo'n 75 procent van de Europeanen in stedelijk gebied woont, kijkt Europa steeds meer naar regionale en lokale overheden als partners in het uitvoeren van EU-beleid. Beleid voor problemen als klimaatverandering, vergrijzing, immigratie en vervoer vindt wordt in de steden vertaald naar de praktijk en daar is ook de EU zich van bewust. Dat is de reden dat ministers van de 28 EU-lidstaten die over stedelijk beleid gaan op 30 mei 2016 tijdens een informele ministersbijeenkomst over de EU Urban Agenda het '*Pact van Amsterdam*' hebben vastgesteld.

Het Pact van Amsterdam gaat over de Europese Agenda Stad, oftewel de EU Urban Agenda. Dit Pact moet ertoe leiden dat steden beter toegang krijgen tot Europese geldstromen, meer zeggenschap krijgen over regelgeving en meer kennis gaan uitwisselen. Mede gelet op de EU 2020 doelen, zijn er in het Pact een twaalfal thema's benoemd. In overleg met Europese steden, instellingen en koepelorganisatie zijn de volgende thema's benoemd: luchtkwaliteit, migratie en vluchtelingen, woningbouw, armoede in de stad, werkgelegenheid, duurzaam gebruik van grond, circulaire economie, klimaatadaptatie, energietransitie, stadsmobiliteit, digitale transitie en innovatief en verantwoordelijk aanbesteden. De uitwerking van deze thema's gebeurt in zogenaamde 'partnerships'. Ieder partnership bestaat uit 15 á 20 leden met 5 vertegenwoordigers uit zowel Europese steden als lidstaten aangevuld met vertegenwoordigers namens de Europese Commissie en overige stakeholders.

Het doel van de Urban Agenda is om steden meer te betrekken bij Europese beleidsontwikkeling, omdat steden de kennis en ervaring hebben om te weten wat wel en niet werkt en wat goed is voor hun inwoners. Tot op heden stellen Europese ambtenaren en ambtenaren van ministeries in de lidstaten samen dat beleid vast. Steden hebben daar weinig over te zeggen. De enige manier waarop steden op dit moment invloed kunnen uitoefenen op EU-beleid is via hun nationale ministeries of via Europese lobbynetwerken als Eurocities en het Comité van de Regio's.

---

¹ Een platform (o.a. magazine, website en nieuwsbrief) voor topambtenaren werkzaam bij het Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en in de uitvoering.

² PBLQ versterkt publieke organisaties bij de uitvoering van hun kerntaken met advies, opleidingen en onderzoek. In PBLQ hebben HEC, ROI en Zenc hun krachten gebundeld.

Met de vaststelling van het Pact van Amsterdam gaat hier als het goed is verandering in komen (gemeente.nu, 2016. G32, 2016. Amsterdameconomicboard.com, 2016)

Hoe reageren Nederlandse gemeenten op de (toenemende) afhankelijkheid van Europees beleid en de ontwikkelingen rondom de EU Urban Agenda? Annemiek Wissink, werkzaam bij de VNG, geeft aan dat er in G32 steden vaak een portefeuillehouder Europa is, maar dat een strategie ontbreekt, vooral bij kleine gemeenten. Sommige kleine gemeenten vormen een uitzondering: *'Velsen heeft de bestuurlijke keuze gemaakt om Europa strategisch te verankeren. Dat is een hele goede ontwikkeling. Een blik naar buiten is goed. In deze tijden van forse bezuinigingen zijn veel gemeenten vooral met zichzelf bezig. Maar de 100.000 gemeenten die Europa telt hebben allemaal met dezelfde problemen te maken. Ze kunnen van elkaar leren'* tekent Wissink op.

Vanwege de toenemende invloed van de EU en de financiële kansen die de EU biedt, ontstond eind 2013 bij de Directie Ontwikkeling van de gemeente Breda de wens om de externe oriëntatie, lobbykracht en fondsenbenutting van de gemeente te versterken. Op diverse vakgebieden zijn voorbeelden van succesvolle trajecten, maar gemeente breed is er beperkte over- en inzicht in agenda's, netwerken en fondsen van de EU (en het Rijk en de Provincie). Binnen de Directie Ontwikkeling is dan ook de ambitie benoemd, om op het gebied van public affairs slagen te maken door een meer systematische benadering te hanteren en Europa meer te verankeren in de organisatie.

Gemeente Breda heeft tot op heden uiteenlopende werkwijzen gehanteerd voor public affairs/externe oriëntatie en fondsenwerving. Zo bestond voor een reorganisatie in 2012 het programmabureau voor Externe Betrekkingen, Europese Subsidies en Citymarketing (ESC). Na deze reorganisatie is er een beleidsadviseur Europese Zaken aangesteld.

Binnen de recente Europese budgettaire periode, welke is aangebroken in 2014, zijn veel gemeenten net als Breda bezig met het evalueren en inrichten van hun eigen public affairs, waaronder oriëntatie richting de EU, dit blijkt onder andere tijdens een van de bijeenkomsten van de strategen en lobbyisten van de B5 steden (Tilburg, Eindhoven, Den Bosch, Breda en Helmond) in 2015. In het onderzoek van PM geeft 57% van de ambtenaren aan, net zoals de Bredase ambtenaren, dat het Europees netwerk van hun organisatie dient te worden uitgebreid.

Tijdens bijeenkomsten van de strategen en lobbyisten van de B5 komen de netwerken die gericht zijn op Europa en waar de B5 gemeenten deel van uit maken ook regelmatig ter sprake. Vragen die hier aan bod komen zijn binnen welke gremia ambtenaren en bestuurders vertegenwoordigd zijn, welke gremia in de toekomst een belangrijke rol zullen spelen en hoe ambtelijk medewerkers getriggerd kunnen worden om deel te nemen aan deze gremia. Dit om in de toekomst beter te kunnen inspelen op (financiële) kansen die de EU biedt, maar ook om sneller te kunnen schakelen als het op EU-wetgeving aankomt die van invloed is op lokale overheden.

1.2. Netwerken

Gemeenten en provincies kunnen zelfstandig interacteren met de EU, maar ook hun krachten bundelen om slim en snel om te gaan met EU-regelgeving en beleid. Verschillende netwerken om kennis en best practices uit te wisselen, zijn hiervoor beschikbaar. Daarnaast kunnen gemeenten op uiteenlopende wijze deelnemen aan het EU-beleidsproces. Ook kunnen ze EU-instellingen voorzien van kennis, legitimiteit en werkwijzen om de implementatie van EU-beleid te monitoren (Heinelt, Niederhafner, 2008, p. 173).

In deze thesis worden twee stedennetwerken onderzocht die interacteren met de EU en waarin EU-beleidsbeïnvloeding en het delen van kennis en best-practices centraal staan. Op regionaal niveau wordt Netwerk Europa, onderdeel van het stedennetwerk BrabantStad onder de loep genomen en op Europees niveau het stedennetwerk Eurocities.

BrabantStad is een netwerk dat bestaat uit de B5 steden en de Provincie Noord-Brabant. Binnen BrabantStad zijn verschillende werkgroepen actief, waaronder Netwerk Europa. Vanuit Netwerk Europa behartigt BrabantStad, al dan niet samen met de steden, de belangen namens de B5 steden en de Provincie in de EU.

Eurocities is een stedennetwerk dat bestaat uit meer dan 130 steden en stedelijke samenwerkingsverbanden, waaronder BrabantStad, Netwerkstad Twente en de Nederlandse steden Almere, Amsterdam, Den Haag, Eindhoven, Rotterdam en Utrecht. In dit netwerk staat de uitwisseling van kennis en best practices centraal en worden stedelijke belangen behartigd bij de Europese instellingen.

Deze twee netwerken zijn voor dit onderzoek geselecteerd, omdat de Gemeente Breda binnen Netwerk Europa van BrabantStad ambtelijk is vertegenwoordigd en indirect (via BrabantStad) lid is van Eurocities. In beide netwerken wordt momenteel geïnvesteerd in de vorm van ambtelijke uren. Dit geldt niet alleen voor Breda, maar ook voor de andere B5 steden. Opvallend is, dat sinds het aanbreken van de recente Europese budgettaire periode, ook de andere B5 steden zijn gaan investeren in verschillende Eurocities werkgroepen.

Tegelijkertijd lopen de opvattingen over stedelijke belangbehartiging op EU-niveau uiteen: er zijn belangbehartigers die beargumenteren dat steden zich eerst op regionaal niveau moeten organiseren en pas vanuit die hoedanigheid de krachten dienen te bundelen richting de EU. Deze groep vindt Eurocities te groot en geeft aan dat steden van kleine en middelgrote omvang daar weinig invloed hebben. Daar waar een andere groep belangbehartigers beargumenteert dat steden zich juist steviger moeten positioneren binnen Eurocities, omdat dit een groter netwerk is en meer invloed op EU-beleid lijkt te hebben. Daarnaast is ambtelijke capaciteit vaak een issue. Veel ambtelijk medewerkers dienen eerst hun reguliere werk op orde te hebben, waarna ze de ruimte krijgen om zich te verdiepen in Europese netwerken en samenwerkingsprojecten. Europese samenwerking heeft echter geen prioriteit.

De literatuur over netwerken, multi-level governance, public affairs & lobby biedt geen eenduidig model voor het meten van de effectiviteit van een netwerk dat wordt gevormd door meerdere overheidsorganisaties (*intergovernmental network*). Deze context heeft geleid tot een probleemstelling, in de volgende paragraaf uitgewerkt.

1.3. Probleemstelling

Zoals in de vorige paragraaf beschreven, bestaat er bij de Gemeente Breda beperkte in- en overzicht in (relevante) op de EU gerichte netwerken en is er daarnaast weinig ambtelijke capaciteit beschikbaar om in deze netwerken te investeren. Nu Breda zich meer oriënteert op de EU wordt de vraag welk gremium het beste helpt om te interacteren met de EU actueel en urgent. De vraag die hierop volgt is op welk niveau dit het meest succesvol is: op regionaal niveau via Brabantstad of op Europees niveau via Eurocities?

Omdat er geen eenduidig model bestaat voor evaluatie van netwerkeffectiviteit van stedennetwerken, onderzoekt deze thesis op basis van enkele structurele kenmerken uit de literatuur hoe de netwerken Brabantstad - Netwerk Europa en Eurocities, het Pact van Amsterdam hebben getracht te beïnvloeden en tot welk effect dit voor beide netwerken heeft geleid.

1.4. Doelstelling

Dit onderzoek moet leiden tot aanbevelingen aan de Directeur Ontwikkeling van de gemeente Breda over in welk netwerk gericht op de EU schaarse ambtelijke uren het beste geïnvesteerd kunnen worden. Daartoe beschrijf en analyseer ik enkele structurele kenmerken van de netwerken Brabantstad - Netwerk Europa en Eurocities aan de hand van een aantal geselecteerde criteria welke meer inzicht geven in netwerkeffectiviteit en onderzoek ik of deze criteria van invloed zijn geweest op de beïnvloeding van het Pact van Amsterdam.

1.5. Wetenschappelijke & maatschappelijke relevantie

Van Thiel definieert *wetenschappelijke relevantie* als: 'de mate waarin de te verwerven kennis zal bijdragen aan de bestaande kennis over een onderwerp' en *maatschappelijke relevantie* als 'wat onderzoek zal bijdragen aan de oplossing van actuele maatschappelijke en/of vraagstukken' (Van Thiel, 2010, p. 21-22).

1.5.1. Wetenschappelijke relevantie

In de literatuur wordt de Europese beleidsvoeringpraktijk in toenemende mate getypeerd als *netwerk governance* in plaats van *government*. Het Europese beleidsveld wordt gekenmerkt door een verzameling aan georganiseerde en van elkaar afhankelijke netwerken. Een verwante benadering in de analyse van de Europese beleidsvoeringpraktijk is *multi-level governance*. Deze benadering richt zich op de interactie tussen de verschillende niveaus van de Europese Unie (Hajer, van Tatenhove, Laurent, 2004, p. 17). In dit onderzoek staan twee stedennetwerken die zich richten op EU-beleidsbeïnvloeding centraal: Brabantstad dat via Netwerk Europa de belangen bij de EU behartigt en Eurocities: een netwerk waar meer dan 130 steden op aangesloten zijn.

Provan en Kenis (2007, p. 229, Turrini et al., 2010, p.528) stellen dat netwerkcoördinatie binnen zowel de publieke als private sector aanzienlijke voordelen met zich meebrengt zoals kennisuitwisseling, een efficiënter gebruik van middelen, meer slagkracht om complexe problemen op te lossen en een betere concurrentiepositie. Zij geven daarbij aan dat er een aanzienlijk verschil is tussen de hoeveelheid onderzoek die er is verricht naar netwerken en de functionering van netwerken.

Met het functioneren van netwerken bedoelen zij het proces waarbij specifieke netwerkomstandigheden leiden tot netwerk *outcomes*. Ook Turrini et al. beamen dit. Sinds de jaren '90 is er veel onderzoek gedaan naar publieke netwerken, maar is er geen algemene theorie ontwikkeld over netwerkeffectiviteit en bijbehorende bepalende factoren (*determinants*). Dit is de reden dat zij, op basis van het onderzoek van Provan & Milward (1995), onderzoek hebben gedaan naar wat er wél is onderzocht als het op netwerkeffectiviteit aankomt en handvaten aanreiken voor verder onderzoek. Op basis van reeds bestaand onderzoek hebben Turrini et al. de belangrijkste bepalende factoren van netwerkeffectiviteit geïdentificeerd. Zij hebben zich hierbij gericht op publieke, dienstverlenende netwerken, maar niet op intergouvernementele netwerken (Turrini et al., 2010, p. 528-529).

Omdat er weinig tot geen vergelijkend onderzoeksmateriaal beschikbaar is dat gericht is op de effectiviteit van netwerken gericht op de EU, zal dit onderzoek hier verder op ingaan en onderzoeken of enkele van de door Turrini et al. geïdentificeerde bepalende factoren ook toegepast kunnen worden op de evaluatie van netwerkeffectiviteit van stedennetwerken en of deze evaluatie ook iets zegt over het effect van de netwerken op de EU-agenda en beslissingen.

Het evalueren van de effectiviteit van een netwerk is belangrijk om inzicht te verkrijgen of netwerken en de netwerkvorm effectief zijn in het voorzien van de behoefte van de actoren binnen het netwerk. Gemeenten dienen zuinig om te gaan met publiek geld, dit kan dan ook het beste besteed worden aan netwerken die zo effectief mogelijk omgaan met de beschikbare middelen (Provan & Milward, 2001, p.414).

1.5.2. Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is maatschappelijk relevant, omdat het beleid van gemeenten en andere decentrale overheden in toenemende mate direct of indirect wordt beïnvloed door Europese wet- en regelgeving. Het is regelmatig de EU die de beleidsruimte voor gemeenten bepaalt.

Daarbij speelt de EU Urban Agenda een belangrijke rol in bovengenoemde ontwikkeling, omdat hier wordt gepleit voor een sterkere positie van steden in de ontwikkeling en uitvoering van EU-beleid. Zoals in de inleiding aangegeven: steden weten het beste wat wel en niet werkt voor hun inwoners. Steden zouden dan ook in een vroeg stadium bij de ontwikkeling van EU-beleid betrokken moeten worden. Tevens kunnen steden aangeven hoe bestaand EU-beleid is geland op lokaal niveau en wat eventueel anders of beter zou kunnen.

De aandacht gaat in deze thesis uit naar netwerken die interacteren met de EU en EU wetten en regels benutten om eigen beleid op lokaal niveau slimmer en sneller te realiseren. Netwerken hebben twee functies: naast klassieke beleidsbeïnvloeding en lobby bieden ze kansen voor steden om in te spelen op de Europese budgettaire ruimte voor realisatie van eigen beleidsagenda's.

Het college van B&W van Breda geeft in haar coalitieakkoord (2015-2018) aan gebruik te willen maken van kansen die de Europese Unie biedt tot cofinanciering van projecten. Om gebruik te maken van kansen die de EU biedt, is

het essentieel de relevante netwerkpartijen te kennen en hiermee effectief om te gaan. Breda is ambtelijk vertegenwoordigd in BrabantStad en via ditzelfde netwerk ambtelijk aangehaakt op verschillende werkgroepen binnen Eurocities.

De vraag vanuit Breda is in welk netwerk het beste ambtelijke geïnvesteerd kan worden. Is dit op regionaal niveau zoals in BrabantStad verband of op Europees niveau zoals in Eurocities verband? Om dat te kunnen beoordelen, dient onderzocht te worden welk netwerk het meest effectief is in beïnvloeding van de EU-agenda en EU-beslissingen, oftewel: welk van de twee netwerken is het beste in staat de vastgestelde doelen te behalen? Met het investeren in netwerken is publiek geld gemoeid. Ook dat rechtvaardigt onderzoek naar de effectiviteit van de netwerken.

1.6. Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag in deze thesis luidt:

Hoe verklaren de structurele kenmerken van een netwerk 'type netwerkcoördinatie', 'netwerksamenstelling' en 'netwerktoetreding' de aanpak van Eurocities en BrabantStad – Netwerk Europa bij het beïnvloeden van het Pact van Amsterdam en tot wat voor effect heeft deze aanpak geleid?

Om antwoord te kunnen geven op deze vraag, zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Type netwerkcoördinatie
  - a. Hoe krijgt 'netwerkcoördinatie' vorm in BrabantStad – Netwerk Europa en in Eurocities?
  - b. Waarom hebben de netwerken deze vorm van netwerkcoördinatie gekozen?
  - c. Welke rol heeft de netwerkcoördinatie van beide netwerken gespeeld in beïnvloeding van het Pact van Amsterdam?
2. Netwerksamenstelling
  - a. Hoe ziet de netwerksamenstelling van BrabantStad – Netwerk Europa en Eurocities eruit?
  - b. Waarom hebben de netwerken die samenstelling?
  - c. Hoe is de netwerksamenstelling ingezet voor beïnvloeding van het Pact van Amsterdam?
3. Netwerktoetreding
  - a. Hoe krijgt 'netwerktoetreding' vorm binnen BrabantStad – Netwerk Europa en Eurocities?
  - b. Waarom hanteren de netwerken die vorm van toetreding?
  - c. Wat is het effect van de gehanteerde vormen van netwerktoetreding op beïnvloeding van het Pact van Amsterdam?
4. Beïnvloeding
  - a. Hoe kunnen netwerken gericht op de EU invloed uitoefenen op EU-beleid?
  - b. Hoe is de beïnvloeding van beide netwerken te herkennen in de finale versie van het Pact van Amsterdam?

1.7. Opbouw scriptie

Dit hoofdstuk geeft de aanleiding voor het onderzoek en de relevantie. Hoofdstuk 2 bevat het theoretisch kader. Hierin wordt omschreven welke antwoorden theorieën geven op de vraagstelling en worden belangrijke begrippen toegelicht. Hoofdstuk 3 bevat de methodologische verantwoording voor de gekozen opzet en uitvoering van onderzoek. Hoofdstuk 4 geeft de onderzoeksresultaten van het empirisch onderzoek weer. De theorie geeft namelijk niet alle antwoorden op de hierboven beschreven vraagstelling. Per casus zullen de resultaten worden beschreven, gevolgd door een paragraaf waarin de resultaten over alle cases worden vergeleken. In hoofdstuk 5 komen de conclusies aan bod en wordt de vraagstelling beantwoord waarbij de theoretische en empirische bevindingen worden gecombineerd.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk komt het theoretisch kader aan bod, oftewel het antwoord dat bestaande theorieën geven op de vraag:

Hoe verklaren de structurele kenmerken van een netwerk 'type netwerkcoördinatie', 'netwerksamenstelling' en 'netwerktotreding' de aanpak van Eurocities en BrabantStad – Netwerk Europa bij het beïnvloeden van het Pact van Amsterdam en tot wat voor effect heeft deze aanpak geleid?

2.1. Inleiding

Dit onderzoek wordt benaderd vanuit netwerktheorie. Netwerken ontstaan omdat de omgeving waarin publieke en private organisaties zich bevinden complexer wordt. De omgeving in dit onderzoek, betreft het EU-beleidsveld. Een omgeving waarin niet alleen Europese instellingen actief zijn zoals de Europese Commissie, de Raad en het Europees Parlement, waarvoor zo'n 55.000 ambtenaren werken, maar ook tientallen koepel- en belangenorganisaties en ruim 30.000 lobbyisten. In deze complexe omgeving is het voor organisaties moeilijker om eenzijdig en alleen problemen op te lossen (Koppenjan & Klijn, 2000, p. 139).

Netwerktheorie gaat ervan uit dat beleid ontstaat in complexe interactieprocessen tussen verschillende actoren in netwerken van wederzijds afhankelijke actoren. Door wederzijdse afhankelijkheid kan beleid alleen ontstaan op basis van samenwerking.

2.2. Netwerktheorie

Het begrip *netwerken* is de afgelopen jaren binnen verschillende wetenschappelijke disciplines een populair woord geworden en wordt in de literatuur op uiteenlopende wijzen gedefinieerd (Börzel, 1997, p.1., Turrini et al., 2010, p. 528). Het element dat in de meeste van deze definities terugkomt, is dat netwerken draaien om (lange termijn) relatiepatronen tussen van elkaar afhankelijke actoren waarin interactie plaatsvindt. Klijn, Koppejan en Termeer beschrijven netwerken als:

'min of meer stabiele patronen van sociale betrekkingen tussen van elkaar afhankelijke actoren welke zichzelf rond (beleids)problemen of clusters van middelen (resources) vormen en welke worden gevormd, voortgezet en veranderd door een serie van spelrondes' (Klijn, Koppenjan & Termeer, 1995, p. 439; Börzel, 1997, p.1).

Als aanvulling hierop, geeft Tanja Börzel aan dat netwerken transactiekosten reduceren in gevallen van complexe besluitvorming aangezien deze netwerken een omgeving bieden waarin actoren kennis en ervaring kunnen uitwisselen. Netwerken dienen, aldus Börzel, niet rechtstreeks voor besluitvorming, maar voor de informatie, communicatie en invloeditoefening ter voorbereiding op besluiten (Börzel, 1997, p.6.).

De definitie van 'netwerk' die in deze thesis wordt gehanteerd betreft de definitie die Turrini et al. in hun publicatie (2010) noemen:

'..Multiple organizations which are tied by some form of structural interdependence in which one unit is not the subordinate of others by virtue of its formal position (O'Toole 1997a, p.45).'

2.3. Netwerkeffectiviteit

Sinds de jaren 90' zijn er in veel landen publieke netwerken in het leven geroepen, om complexe problemen te tackelen. Sinds die periode is veel onderzoek verricht naar zaken zoals netwerkvorming, netwerk governance, macht en invloed binnen netwerken etc. Waar veel minder onderzoek naar is verricht, is de effectiviteit van publieke netwerken. Alex Turrini en zijn collega's hebben in 2010 een paper gepubliceerd, waarin zij verschillende theorieën en onderzoeken bijeen hebben gebracht en hebben gereviewd om te komen tot een meer samenhangend conceptueel kader voor de beoordeling van netwerkeffectiviteit.

Turrini et al. gebruiken de modellen van Provan en Milward (1995) en Provan en Sebastian (1998) als vertrekpunt voor hun onderzoek. Ze richten zich daarbij op publieke netwerken die publieke diensten leveren en managen zoals bijvoorbeeld de gezondheidszorg ('service implementation networks' volgens Provan en Milward, 1995). Turrini et al. hebben zich hierbij voornamelijk gericht op netwerken waarbinnen stabiele verhoudingen zijn ontstaan en geformaliseerd zijn (denk hierbij aan een manager, of een bureau dat is opgericht ter ondersteuning van het netwerk). Turrini et al. hebben echter intergouvernementele netwerken, waaronder stedennetwerken zoals BrabantStad en Eurocities, buiten beschouwing gelaten. In deze thesis zal onderzocht worden hoe enkele criteria die onderzocht zijn door Turrini et al., vorm krijgen binnen de netwerken BrabantStad - Netwerk Europa en Eurocities en tot wat voor effect in beïnvloeding van het Pact van Amsterdam deze hebben geleid (Turrini et al., 2010, p. 528-530).

2.3.1. Wat is netwerkeffectiviteit?

De definitie van 'netwerkeffectiviteit' die in deze thesis wordt gehanteerd luidt als volgt:

'de effecten, het resultaat, impact en voordelen die zijn geproduceerd door het netwerk als geheel en gelden voor meer dan één organisatie binnen het netwerk' (Turrini et al., 2010, p. 529).

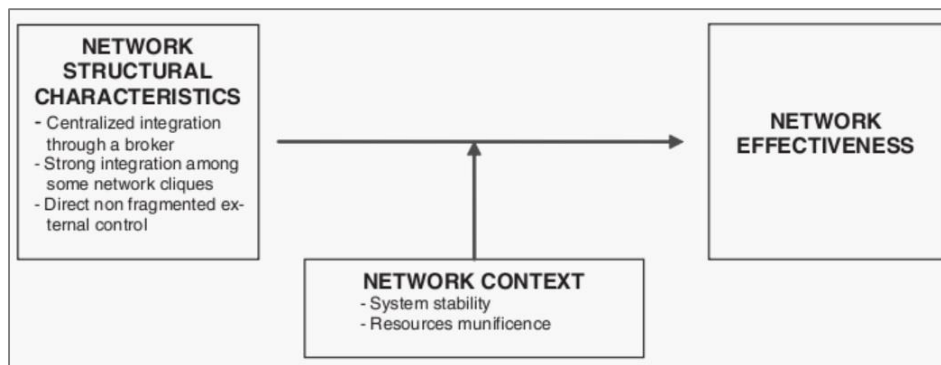
Ten behoeve van het empirisch onderzoek, waarvan de opzet in hoofdstuk 3 beschreven zal worden, zal netwerkeffectiviteit later in dit onderzoek geoperationaliseerd worden als 'invloed op het Pact van Amsterdam', wat is gelinkt aan de determinant 'het vermogen vastgestelde doelen te bereiken' uit het schema van Turrini et al (zie Figuur 2).

2.3.2. Provan en Milward's eerste model voor netwerkeffectiviteit

Provan en Milward hebben onderzoek gedaan naar de effectiviteit van netwerken van gezondheidsinstellingen in de vier grootste steden van de VS. Hierbij onderzochten zij of het succes van een netwerk afhankelijk is van de structuur en context van deze netwerken van gezondheidsinstellingen. Dit deden zij door na te gaan of families en

therapeuten van mentaal zieken, daadwerkelijk vonden dat de gezondheid en het welzijn van de cliënt door ingrijpen van het netwerk van gezondheidsinstellingen verbeterde. Op basis hiervan werd een eerste model (zie Figuur 1) voor de evaluatie van netwerkeffectiviteit ontworpen. Deze is gebaseerd op twee elementen: structurele kenmerken van een netwerk (o.a. interconnectiviteit tussen netwerk leden (*nodes*) en de mate van centralisatie) en de netwerkcontext.

Figuur 1 – Verklarende factoren voor netwerkeffectiviteit (Provan en Milward, 1995, in Turrini et al. 2010, p. 530)

Door het instellen van één centraal punt binnen het netwerk dat zorgt voor de coördinatie van het netwerk, stellen Provan en Milward dat de algemene effectiviteit van een netwerk toeneemt. Een tweede punt dat volgens hen bijdraagt aan netwerkeffectiviteit, is het instellen van een onafhankelijk, externe controle op de financiën binnen het netwerk. Het model in Figuur 1 is vervolgens verder uitgewerkt door Provan en Sebastian (1998) en later door Provan en Milward in 2001 (Turrini et al., 2010, p. 531).

2.3.3. Naar een model voor het meten van netwerkeffectiviteit 2.0

Zoals hierboven aangegeven, is het model uit Figuur 1 in de loop der jaren verder ontwikkeld. Daar waar Provan en Milward zich eerst voornamelijk richtten op het (toegenomen) welzijn van cliënten, voegen ze hier een aantal jaren later (2001) de toegenomen meerwaarde voor de ‘community’ toe (*‘community level effectiveness’*). Dus naast de toegevoegde waarde van een netwerk op individueel niveau, kijken ze ook naar de toegevoegde waarde van een netwerk op collectief niveau. Tot slot voegen Provan en Milward een laatste niveau voor het evalueren van netwerkeffectiviteit toe: *‘network level effectiveness’*. Hiermee verwijzen Provan en Milward naar de duurzaamheid, legitimiteit en onderhoud van het netwerk an sich.

Turrini et al. hebben het model van Provan en Milward als vertrekpunt genomen voor hun eigen onderzoek naar literatuur over netwerkeffectiviteit, om uiteindelijk te komen tot een meer samenhangend conceptueel model voor de evaluatie voor netwerkeffectiviteit. Naast de context en structurele kenmerken van een netwerk, voegen Turrini et al er nog een derde cluster aan toe: ‘functionele kenmerken’. Oftewel gedragsaspecten (o.a. managementstijlen) die zich voordoen binnen een publiek netwerk en ook invloed kunnen hebben op de effectiviteit van een netwerk (Turrini et al., 2010, p. 534). Hieronder volgt per cluster een korte toelichting over welke verklarende factoren volgens Turrini et al. van invloed kunnen zijn op netwerkeffectiviteit.

2.3.3.1. Contextuele kenmerken van publieke netwerken

Turrini et al. geven aan dat de invloed van de omgeving op netwerken en hun prestaties goed verankerd is in de literatuur. Er zijn externe factoren die bevorderend kunnen zijn voor de prestaties van een netwerk, maar Provan en Milward beschouwen instabiliteit van een netwerk door externe veranderingen voornamelijk als negatief. Waarom ze dit als negatief beschouwen wordt niet benoemd.

Naast stabiliteit, zijn ook middelen die beschikbaar gesteld worden vanuit de omgeving van het netwerk en steun en cohesie vanuit de omgeving opgenomen als bepalende factoren voor netwerkeffectiviteit in het conceptueel model van Turrini et al (Turrini et al., 2010, p. 534-540).

2.3.3.2. Structurele kenmerken van publieke netwerken

Een van de factoren die van invloed kan zijn op netwerkeffectiviteit en binnen het cluster 'structurele kenmerken' valt, betreft de factor 'externe controle'. Provan en Milward richtten zich voornamelijk op welke wijze de (centrale) overheid lokale netwerken fiscaal controleert en constateerden dat directe controle de outcomes van netwerken positief beïnvloedt. Zo verkleint het de kans dat leden van het netwerk slapend lid zijn en enkel profiteren van het netwerk, zonder er zelf iets aan bij te dragen.

(Netwerk) 'integratie' komt naar voren als zeer belangrijke factor die van invloed kan zijn op netwerkeffectiviteit. Integratie gestimuleerd en gecoördineerd via een centraal coördinatie punt lijkt meer effect te hebben dan wanneer dit niet gebeurt. Zeker als het aankomt op het behalen van vastgestelde doelen. Dit kan komen doordat een centraal coördinatiepunt een betere controle kan uitoefenen over de leden die tot het netwerk behoren, dan de leden onderling. Turrini et al. noemen op basis van de door hun onderzochte literatuur verschillende methodes voor coördinatie en integratie zoals een gezamenlijk informatie en communicatiesysteem en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor zaken zoals marketing, fondsenwerving en planning.

Naast externe controle en integratie, kunnen ook de omvang (het aantal leden) en de samenstelling van een netwerk van invloed zijn op netwerkeffectiviteit. Volgens Turrini et al. stellen Hasnain-Wynia et al. (2003) dat hoe groter een netwerk is, hoe minder effectief het netwerk wordt beschouwd. Dit is zeer interessant binnen deze thesis, gezien Brabantstad uit vijf steden (en de Provincie) bestaat en Eurocities uit meer dan 130 steden.

De factor 'formalisering' verwijst naar zaken als formele regels binnen een netwerk, het aantal keren dat het netwerk vergadert, de agenda en besluitvormingsprocedures. Om een goede verantwoording te kunnen afleggen aan zowel personen binnen als buiten het netwerk, zullen gezamenlijke regels en methodes opgesteld moeten worden om de resultaten van een netwerk te kunnen evalueren. Dit is van invloed op de betrokkenheid van leden van het netwerk, het vermogen gestelde doelen te bereiken en de duurzaamheid en instandhouding van een netwerk. Verantwoording en transparantie lijken dan ook nauw samen te hangen met een hogere mate van effectiviteit van netwerken.

Tot slot noemen Turrini et al. de interne stabiliteit van een netwerk. Dit verwijst o.a. naar de stabiliteit van het personeel dat voor een netwerk werkzaam is. Zo kan bijvoorbeeld de duur van het werkverband van het management een belangrijke indicator zijn van stabiliteit binnen het netwerk. De duur van een dergelijk werkverband kan

het vertrouwen binnen een netwerk versterken, zorgen voor kennispreiding en borging onder leden binnen het netwerk, continuïteit in relaties bevorderen, oftewel allemaal factoren die integratie binnen een netwerk bevorderen en hiermee de netwerkeffectiviteit verhogen. Deze factoren worden ook beschouwd als noodzakelijk om de 'multiplexity' te versterken. Multiplexity staat voor de sterkte van de band tussen verschillende leden binnen een netwerk (Turrini et al., 2010, p. 540-543).

2.3.3.3. Functionele kenmerken van publieke netwerken

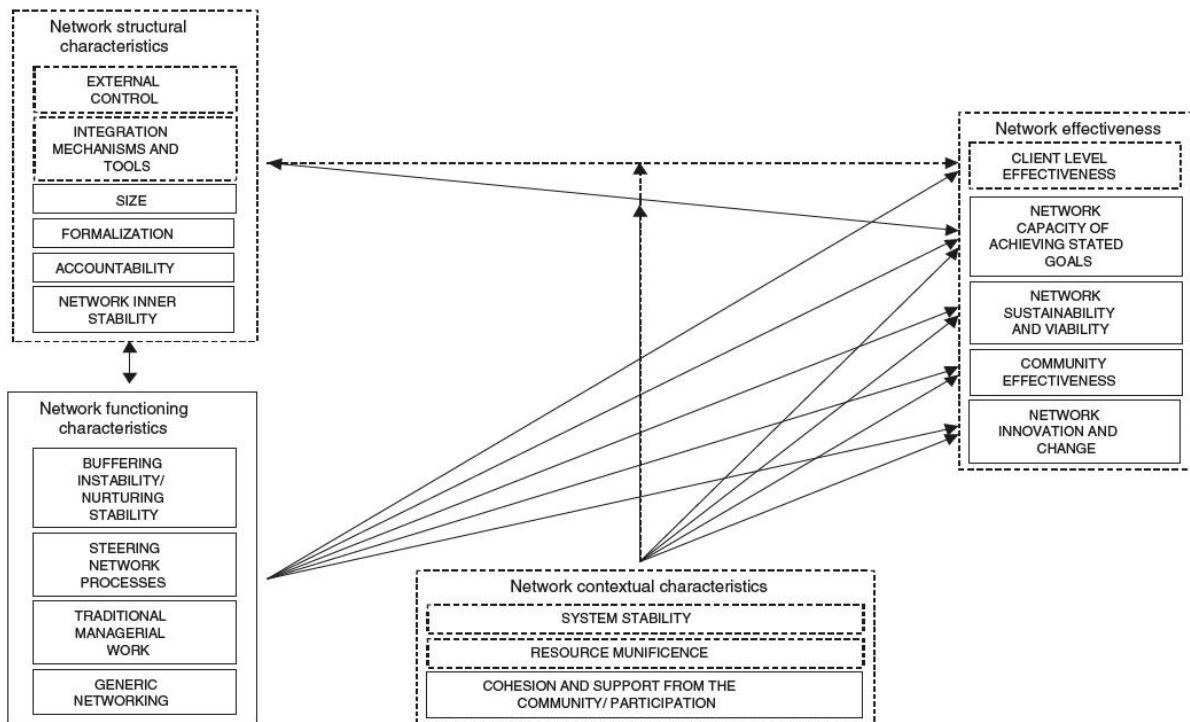
Het laatste cluster van factoren dat hier besproken wordt betreft de 'functionele kenmerken' van publieke netwerken. Hieronder vallen managers binnen een netwerk, al dan niet werkend voor een centrale coördinatie. Zij dienen over de juiste competenties te beschikken zodat processen juist verlopen en zij leggen verantwoording af over de prestaties van het personeel dat werkzaam is binnen het netwerk.

Een tweede factor die wordt genoemd is 'netwerkvermogen'. Binnen publieke netwerken, vinden ook vaak interacties plaats met actoren buiten het netwerk. Turrini et al. geven aan dat de netwerk skills van managers positief kunnen bijdragen aan de duurzaamheid van een netwerk, maar ook aan de flexibiliteit om zich aan te passen aan de omgeving. Turrini et al. benadrukken wel dat er voor bovengenoemd verschijnsel weinig empirisch bewijs is en nog niet voldoende is onderzocht.

De derde factor die wordt genoemd is het weerstand bieden aan instabiliteit en zorgen voor stabiliteit, beiden betreffen bestuurlijke acties en gedrag die een netwerk helpen functioneren. Denk hierbij aan het vermogen om spanning tussen netwerk leden op te lossen, om de onderlinge band te versterken. Dit wordt o.a. gedaan door structurele processen binnen een netwerk aan te passen indien deze niet goed functioneren. Netwerkmanagers zorgen dat leden binnen het netwerk actief participeren en interacteren, zorgen voor informatie-uitwisseling en harmonie. Dit allemaal om de stabiliteit binnen het netwerk te behouden en te versterken.

Een ander type activiteit dat van invloed lijkt te zijn op de effectiviteit van netwerken zijn de regels binnen een netwerk. Om een netwerk op te bouwen of in stand te houden, kan men hier aan acties denken zoals het aanpassen van regels, heersende normen en waarden van het netwerk, en de percepties en taal van de netwerk leden.

De laatste factor binnen deze categorie is het sturen van netwerkprocessen. Turrini et al. stellen dat het management van een netwerk ten eerste een duidelijk mission statement voor het netwerk dient op te stellen en een heldere strategie dient te ontwikkelen (Turrini et al., 2010, p. 543-545).

Figuur 2 – Een geïntegreerd conceptueel model voor het evalueren van netwerkeffectiviteit (Turrini et al. 2010, p. 546)

2.4. Steden en EU-beleidsbeïnvloeding

Heinelt en Niederhafner tekenen in hun artikel *'Cities and organized interest intermediation in the EU multi-level system'* (2008) op hoe steden via belangenorganisaties hun standpunt richting de EU kunnen verdedigen en hiermee dus hun belangen behartigen. Centraal in dit artikel staan de Council of European Municipalities and Regions (CEMR) en Eurocities. De auteurs onderzoeken welke toegang steden hebben tot de EU-instellingen.

Allereerst geven zij aan dat de Raad moeilijk toegankelijk is voor steden, omdat deze zich voornamelijk met beleid bezighoudt dat gericht is op lidstaat niveau. Vertegenwoordigers van de Raad houden steden echter niet helemaal buiten de deur: om als lidstaat een eenduidig standpunt te kunnen formuleren ten behoeve van nieuw EU-beleid, zullen zowel steden als regio's vanuit de lidstaat gehoord moeten worden.

Heinfelt en Niederhafner stellen dat de deur bij de Europese Commissie (EC) voor steden vaak open staat, mits zij waardevolle informatie of expertise te bieden hebben. Zo kunnen individuele steden experts op bepaalde beleids-terreinen bij de EC detacheren. Europese koepelorganisaties van steden kunnen er anderzijds voor zorgen dat nieuwe voorstellen van de EC draagvlak en legitimiteit verkrijgen, door deze organisaties in consultaties voor nieuw beleid te betrekken. Ook stellen Heinfelt en Niederhafner dat organisaties die belangen van lokale overheden vertegenwoordigen, niet worden beschouwd als reguliere lobbyorganisaties. Dit komt doordat deze organisaties de belangen behartigen van EU-inwoners, en niet slecht één belang behartigen zoals vele andere organisaties in Brussel (Heinelt, Niederhafner, 2008, p. 173-176)

Tot slot worden in het artikel de mogelijkheden besproken die het Europees Parlement en de Europarlementariërs bieden als het op EU-beleidsbeïnvloeding aankomt. Ook Europarlementariërs dienen gevoed te worden met informatie, welke vaak vanuit vertegenwoordigers van steden komt. Daarbij kunnen Europarlementariërs door contact met steden uit hun eigen lidstaat, contact met de achterban onderhouden.

Heinelt en Nieder stellen dat steden in principe individueel hun belangen in de EU-arena kunnen behartigen, maar dat gezamenlijk optrekken met andere steden vaak meer succesvol is. Ook kan het aanzienlijk schelen in kosten voor bijvoorbeeld een permanent kantoor in Brussel (Heinelt, Niederhafner, 2008, p. 173-176)

2.5. Conceptueel model

Zoals beschreven, haakt dit onderzoek aan op onderzoek van Turrini et al. uit 2010. Zij geven aan dat er beperkt onderzoek is gedaan naar interactie-effecten tussen bepalende factoren binnen de benoemde clusters. Daarbij hebben Provan en Milward en Turrini et al. zich gericht op dienstverlenende netwerken, niet op intergouvernementele organisaties zoals BrabantStad en Eurocities.

Om dit onderzoek aan te laten sluiten bij de tijd die staat voor een afstudeeronderzoek en een verdiepingsslag te maken op de literatuur review van Turrini et al., is gekozen een aantal bepalende factoren binnen het cluster 'structurele kenmerken van een netwerk' te onderzoeken en hierbij te kijken wat de effecten zijn van de onderlinge interacties tussen deze factoren. Dit gebeurt in twee casus, de stedennetwerken BrabantStad - Netwerk Europa en Eurocities. Onderzocht wordt of de bepalende factoren van invloed zijn op EU-beleidsbeïnvloeding. Niet alle factoren in het cluster 'structurele kenmerken van een netwerk' worden in dit onderzoek meegenomen.

2.5.1. Theoretische verwachtingen

Uit de literatuur zijn een aantal verbanden afgeleid. Zo is de verwachting dat het verband tussen netwerkstructuur en het vermogen vastgestelde doelen te bereiken deels loopt via het type netwerkcoördinatie, netwerksamenstelling en netwerktoetreding. In literatuur over netwerkeffectiviteit en het vermogen vastgestelde doelen te bereiken, zijn aanwijzingen te vinden voor relaties tussen netwerkstructuur en het vermogen vastgestelde doelen te behalen.

Type netwerkcoördinatie

In de literatuurstudie van Provan en Milward (2001) komt naar voren, dat netwerkeffectiviteit gemeten kan worden door o.a. het type coördinatie te onderzoeken. Kleine netwerken kunnen prima gedijen zonder centraal coördinatiepunt, maar dit betekent dat de governance van het netwerk door netwerkleden onderling georganiseerd moet worden. Bij grotere netwerken ziet men vaak dat een centrale coördinatie is aangesteld om de werkzaamheden van het netwerk te coördineren en faciliteren. Volgens de literatuur geldt hoe groter een netwerk en hoe zwaarder de coördinatie, hoe groter het vermogen om vastgestelde doelen te bereiken. Een centraal coördinatiepunt kan betere controle uitoefenen op leden die tot het netwerk behoren, dan wanneer leden elkaar onderling moeten aanspreken, zorgt voor een betere kennisuitwisseling, een efficiënter gebruik van middelen, een betere concurrentiepositie en tot slot tot een betere slagkracht. Gedeelde (shared) governance is meer effectief voor kleine netwerken en een vrij simpele omgeving waarin informele en flexibele interacties meer vanzelfsprekend zijn. Dit type netwerkcoördinatie lijkt niet van toepassing te zijn op BrabantStad – Netwerk Europa en Eurocities.

Een LAA of NAO werkt beter in grote en complexe netwerken, die meer coördinatie vereisen, om de vastgestelde doelen te halen. Een LAA of een NAO oefenen een betere controle uit op netwerkleden. Hoe groter het netwerk, hoe meer een zwaar georganiseerde en centrale governance structuur leidt tot een grotere slagingskans om vastgestelde doelen te behalen. In dit onderzoek is ervoor gekozen dit kenmerk mee te nemen, omdat er binnen dit onderzoek twee netwerken centraal staan die van omvang sterk van elkaar verschillen. Het ene netwerk kent zes netwerkleden en het andere ruim 130. Het is interessant te onderzoeken of een groot netwerk meer effect heeft als het zwaar gecoördineerd wordt en of een relatief klein netwerk als BrabantStad effect heeft op EU-beleid met een lichtere vorm van coördinatie. Op basis van het vooronderzoek, is de verwachting dat beide netwerken door de respondenten als NAO getypeerd zullen worden. Doelen worden geagendeerd door leden binnen beide netwerken. De NAO's zorgen voor coördinatie binnen beide netwerken en monitoren de voortgang.

De verwachting daarbij is dat Eurocities zwaarder wordt gecoördineerd dan BrabantStad – Netwerk Europa en hier meer instrumenten voor heeft. Dit zou verklaard kunnen worden door het verschil in omvang en de geografische spreiding van beide netwerken. Door deze zwaardere vorm van coördinatie en bijbehorend instrumentarium is er meer invloed uitgeoefend op het Pact van Amsterdam, dan BrabantStad – Netwerk Europa.

Netwerksamenstelling

Een ander verband tussen netwerkstructuur en het vermogen vastgestelde doelen te bereiken, betreft de relatie tussen netwerksamenstelling en het vermogen vastgestelde doelen te bereiken. Volgens Turrini et al. zijn er een aantal kenmerken gekoppeld aan netwerksamenstelling die positief bijdragen aan het vermogen vastgestelde doelen te behalen. Ze geven daarbij echter niet aan welke kenmerken precies positief bijdragen aan het behalen van vastgestelde doelen. Daarom zal dit kenmerk worden meegenomen in dit onderzoek: hoe ziet de netwerksamenstelling van Eurocities en BrabantStad – Netwerk Europa eruit als men kijkt naar de netwerkomvang, de geografische spreiding en de thematische inbedding en welk effect heeft deze samenstelling op beïnvloeding van het Pact van Amsterdam?

Netwerkomvang

Het aantal organisaties dat deel uitmaakt van een netwerk en het aantal nieuwe leden dat kan toetreden, kan netwerkeffectiviteit positief beïnvloeden. Hoe groter een netwerk, hoe lager de verwachtingen van netwerkeffectiviteit in de literatuur. Tenzij de coördinatie zwaar is georganiseerd. In dat geval kan het netwerkeffectiviteit positief beïnvloeden. In dit onderzoek gaat het om een groot netwerk met meer dan 130 steden en een netwerk met zes netwerkleden. De verwachting is dat de omvang van het netwerk een rol speelt in het beïnvloeden van het Pact van Amsterdam. Eurocities vertegenwoordigt Europese steden uit alle EU-lidstaten. BrabantStad – Netwerk Europa vertegenwoordigt steden uit een regio. De verwachting is hoe groter het netwerk hoe meer invloed er uitgeoefend kon worden op het Pact. Een strakke coördinatie kan daarbij helpen.

Geografische spreiding

Zoals aangegeven staan er in dit onderzoek twee casus centraal: een groot Europees netwerk dat de belangen namens Europese steden (die zich geografisch gezien door heel Europa bevinden) richting de EU behartigt en een

klein, regionaal (Brabants) netwerk dat hetzelfde tracht te bewerkstelligen. In de literatuur staat vermeld: hoe groter een netwerk en hoe meer geografisch verspreid, hoe lager de verwachtingen van netwerkeffectiviteit. De verwachting in dit onderzoek is echter dat de omvang (groot) van een netwerk en de geografische spreiding (EU-breed) positieve invloed hebben op het beïnvloeden van EU-beleid, in dit geval het Pact van Amsterdam en daarmee de EU Urban Agenda. Bij EU-beleidsbeïnvloeding zijn zoals in het theoretisch kader beschreven veel actoren betrokken. In het geval van de Urban Agenda en het Pact van Amsterdam gaat het om beleid dat van toepassing is op steden in de EU. Eurocities kan mede door haar omvang en achterban van grote Europese steden meer massa maken.

Thematische inbedding

Het kenmerk 'thematische inbedding' is niet afkomstig van Turrini et al., maar een eigen toevoeging welke ook onderzocht wordt op relevantie. Dit kenmerk is toegevoegd omdat de structuur van de twee netwerken aanzienlijk verschilt en EU-beleidsthema's verschillend ingebed zijn in de organisaties. De verwachting is dat thematische inbedding in dit onderzoek sterk van invloed is op netwerkeffectiviteit en in dit geval de beïnvloeding van het Pact van Amsterdam. De twee netwerken in dit onderzoek verschillen niet alleen qua omvang, maar ook qua thematische inbedding. Netwerk Europa is een pijler binnen BrabantStad. Binnen dat netwerk worden incidenteel werkgroepen gevormd. Eurocities bestaat uit meerdere pijlers: het netwerk is ingedeeld in thematische fora als het 'Economic Development Forum', het 'Mobility Forum' en het 'Cooperation Platform'. Binnen deze fora zijn werkgroepen opgericht, ieder rond een eigen thema. Door deze pijlerstructuur (de manier waarop thema's ingebed zijn in de organisaties) lijkt het erop dat Eurocities zich sneller kan organiseren rondom een EU-beleidsthema of issue en hiermee meer invloed kan uitoefenen op EU-beleid in het algemeen.

De verwachting is dat Eurocities meer invloed kon uitoefenen op het Pact van Amsterdam, omdat er door de infrastructuur van het netwerk de mogelijkheid was om in een vroeg stadium een werkgroep rond dit thema op te richten. Op deze manier is Eurocities al in een vroeg stadium betrokken bij de totstandkoming van het Pact van Amsterdam. BrabantStad – Netwerk Europa, heeft hier minder invloed gehad omdat er geen speciale werkgroep of pijler is ingericht en op haar beurt afhankelijk was van wat er in Eurocities werd voorbereid voor beleidsbeïnvloeding.

Netwerktotreding

Het kenmerk netwerktotreding kan men in het conceptueel kader van Turrini et al. herleiden naar 'formalization'. Onderzocht zal worden of de netwerken bepaalde voorwaarden hanteren om aan het netwerk te mogen deelnemen en zo ja, welke voorwaarden het hier om gaat. Daarbij wordt ook onderzocht of er een relatie is tussen netwerktotredingsvereisten en de betrokkenheid van netwerkleden. De verwachting is namelijk dat hoe zwaarder de toetredingsregels zijn voor een netwerk, hoe groter de betrokkenheid als men heeft mogen toetreden.

Naar blijkt moeten toekomstige leden van Eurocities voldoen aan eisen en lidmaatschap betalen. De Provincie Noord-Brabant en de B5 steden zijn vrijwel 'automatisch betrokken' bij BrabantStad.

De verwachting is dat de variabele 'netwerk toetreding' positieve invloed heeft op het beïnvloeden van EU-beleid. Dit komt omdat toekomstig leden van Eurocities aan een aantal eisen moeten voldoen alvorens ze kunnen toetreden. Dat betekent dat ze zich moeten inspannen om lid te kunnen worden. Bij BrabantStad, Netwerk Europa geldt enkel de vereiste dat het gaat om medewerkers van een van de B5 steden of de Provincie. Dit kan leiden tot minder betrokkenheid en inzet in het netwerk om vastgestelde doelen te behalen en dus in een minder succesvol lobbytraject. De verwachting is dat strengere regels voor netwerktoetreding leiden tot meer betrokkenheid, wat leidt tot meer effectiviteit in het beïnvloeden van EU-beleid.

Invloed op het Pact van Amsterdam

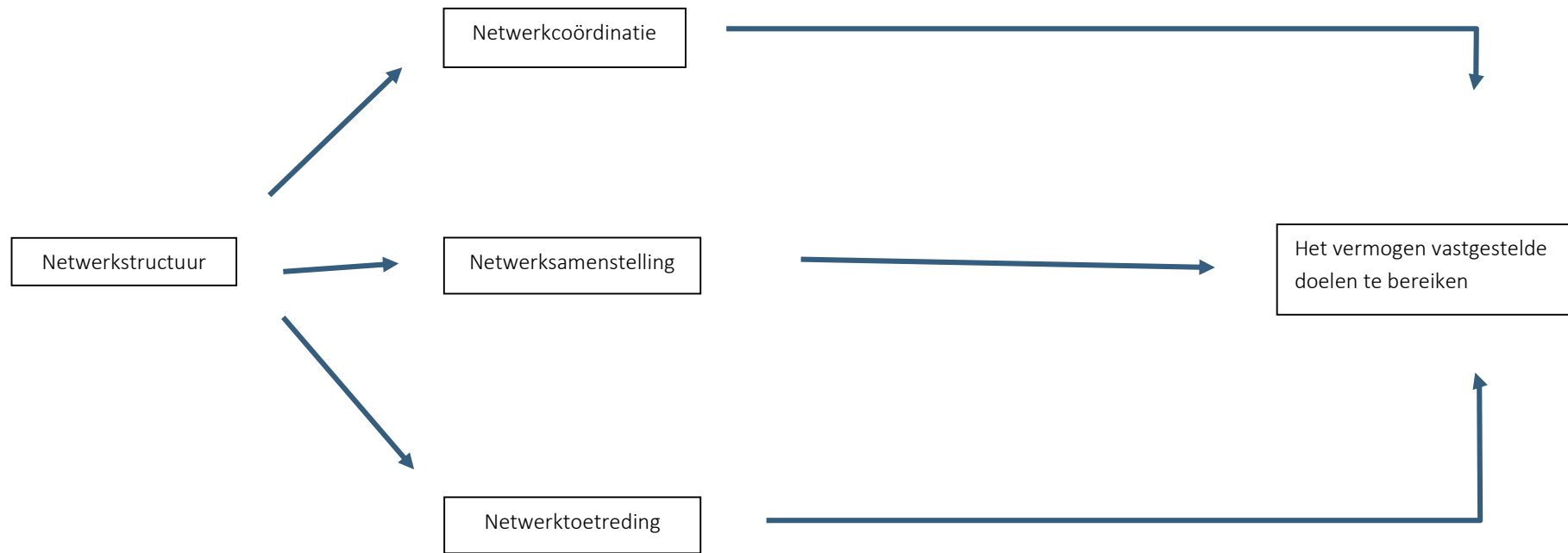
Tot slot is 'het vermogen vastgestelde doelen te behalen' in dit onderzoek opgenomen en vertaald naar 'invloed op het Pact van Amsterdam'. Turrini et al. stellen dat netwerkeffectiviteit o.a. gemeten kan worden door te onderzoeken in hoeverre netwerken in staat zijn vastgestelde doelen te bereiken. Het Pact van Amsterdam is ondertekend door ministers van de 28 EU-lidstaten en pleit voor een 'EU Urban Agenda'. Onderzocht zal worden of de onafhankelijke variabelen die hierboven beschreven zijn, van invloed zijn geweest op de 'beïnvloeding van het Pact van Amsterdam' (afhankelijke variabele) en zo ja, wat voor effect (wel of geen invloed) die dan hebben gehad op de finale versie van het Pact van Amsterdam. De vertaling is specifiek gemaakt naar het Pact van Amsterdam, omdat deze op 30 mei 2016 ondertekend is en dus onderzocht kan worden wat Eurocities en BrabantStad – Netwerk Europa hebben gedaan om deze ten behoeve van het netwerk te beïnvloeden.

De verwachting is dat beide netwerken hebben meegedaan in het beïnvloedingsproces voorafgaand aan de vaststelling van het Pact van Amsterdam. Voor Eurocities zal het effect van het beïnvloedingsproces daadwerkelijk te herleiden zijn in het Pact van Amsterdam. Dit kan verklaard worden doordat Eurocities een zwaar gecoördineerd, groot netwerk is van steden of metropoolregio's met meer dan 250.000 inwoners en zich specifiek bezighoudt met stedelijke opgaven op EU-niveau. BrabantStad – Netwerk Europa zal getracht hebben invloed uit te oefenen op het Pact, maar mede door de kleine omvang van het netwerk is dit niet te herleiden tot de uiteindelijke versie van het Pact.

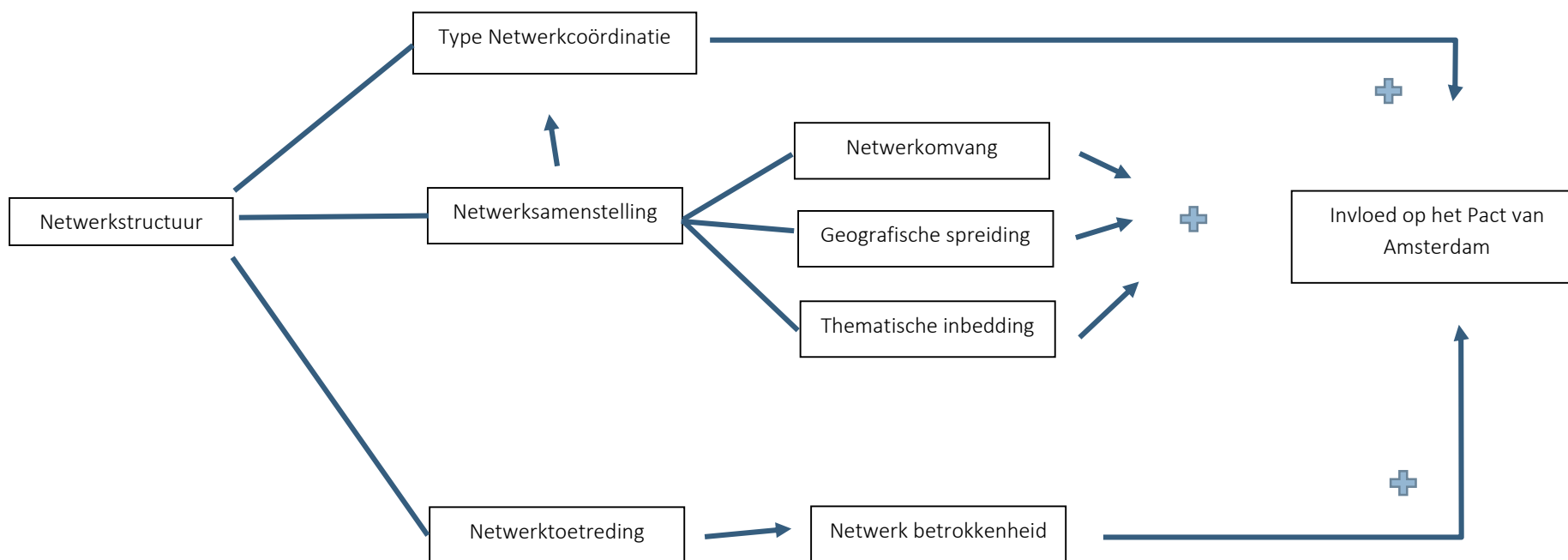
Door op bovengenoemde kenmerken te focussen, hoop ik bij te dragen aan de literatuur over netwerkeffectiviteit van intergouvernementele- of stedennetwerken gericht op de EU. Hieronder worden de relaties tussen de kenmerken schematisch weergegeven in een conceptueel model, welke als leidraad dient voor onderzoek.

2.5.2. Globaal conceptueel model

2.5.3. Specifiek conceptueel model

2.5.4. *Samenvatting verwachtingen*

Op basis van het theoretisch kader en conceptueel model, zijn verwachtingen opgesteld die in dit onderzoek worden getoetst.

- I. Er is een positief effect van 'type netwerkcoördinatie' op 'invloed op het Pact van Amsterdam'
  - Hoe zwaarder de netwerkcoördinatie, hoe meer invloed er uitgeoefend kan worden op het opstellen van het Pact van Amsterdam.
- II. Er is een positief effect van 'netwerkomvang' op 'invloed op het Pact van Amsterdam'
  - Hoe groter het netwerk, in combinatie met het zware type netwerkcoördinatie (NAO), hoe meer invloed er is op het opstellen van het Pact van Amsterdam.
- III. Er is een positief effect van 'geografische spreiding' op 'invloed op het Pact van Amsterdam'
  - Hoe verder de thuisbases van de netwerkleden geografisch verspreid zijn, in combinatie met het zware type netwerkcoördinatie (NAO), hoe meer invloed uitgeoefend kan worden op het Pact van Amsterdam.
- IV. Er is een positief effect van 'thematische inbedding' op 'invloed op het Pact van Amsterdam'
  - Hoe meer een structuur als een werkgroep of platform speciaal is ingericht rond het thema Urban Agenda, hoe meer invloed er uitgeoefend kan worden op het Pact van Amsterdam.
- V. Er is een positief effect van 'netwerktoetreding' op 'invloed op het Pact van Amsterdam'
  - Hoe meer voorwaarden worden gesteld aan lidmaatschap van een netwerk, hoe meer betrokken netwerkleden zijn, wat leidt tot meer invloed op het 'Pact van Amsterdam'.

3. Operationalisering & Methodologie

Om een volledig antwoord te kunnen geven op de centrale vraag *‘Hoe verklaren de structurele kenmerken van een netwerk ‘type netwerkcoördinatie’, ‘netwerksamenstelling’ en ‘netwerктоetreding’ de aanpak van Eurocities en BrabantStad – Netwerk Europa bij het beïnvloeden van het Pact van Amsterdam en tot wat voor effect heeft deze aanpak geleid?’* is empirisch onderzoek noodzakelijk.

Voordat het empirisch onderzoek van start kan gaan, worden in dit hoofdstuk de begrippen uit het theoretisch hoofdstuk nader gedefinieerd en geoperationaliseerd. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk een methodologische verantwoording gegeven van de onderzoeksopzet en uitvoering van dit onderzoek. Onderbouwd wordt welke onderzoeksmethoden zijn gebruikt om de uitgewerkte operationalisering in de empirie te onderzoeken. Ook leest u op welke gronden de respondenten zijn geselecteerd voor dit onderzoek.

Om dit onderzoek methodologisch goed te onderbouwen, is gebruik gemaakt van het boek van Van Thiel *‘Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding’* (2010) en het boek van Verschuren en Doorewaard *‘Het ontwerpen van een onderzoek’* (2007).

3.1. Operationalisering

Om de theoretische begrippen in dit onderzoek te kunnen operationaliseren, worden twee stappen gevolgd die afkomstig zijn uit het boek van Van Thiel. In paragraaf 3.1.1. *Definities van de te onderzoeken begrippen*, is de volgende structuur te herkennen.

1. **Definiëren** - Allereerst zal er een definitie worden gegeven voor de te onderzoeken theoretische begrippen. Hiermee kan afgebakend worden, wat onderzocht zal worden;
2. **Variabelen** - Vervolgens wordt bepaald welke uitingsvormen het theoretische construct in de dagelijkse praktijk kan aannemen en welke daarvan er in dit onderzoek worden gebruikt om te ‘meten’ (Van Thiel, 2010, p. 52-53)

3.1.1. Operationalisering van de te onderzoeken theoretische begrippen

Turrini et al. benoemen in hun conceptueel kader voor het evalueren van netwerkeffectiviteit (zie Figuur 2) een zestal kenmerken die samen de structuur van een netwerk typeren. Zij spreken over externe controle (wel of geen externe controle, hoe is deze georganiseerd?), mechanismen en instrumenten voor integratie (hieronder valt het type netwerkcoördinatie, maar ook zaken als gezamenlijke werkzaamheden en informatie- en communicatiekanalen), netwerkvang, formalisering (zaken als wie is verantwoordelijk voor het opstellen van de agenda, hoe vaak komt een netwerk bijeen, aan welke voorwaarden moeten organisaties voldoen indien ze lid willen worden van een netwerk), verantwoording (hoe vaak wordt er met interne en externe stakeholder gecommuniceerd over de voortgang van het netwerk) en netwerkstabiliteit (onderling vertrouwen).

In deze thesis is het structurele kenmerk ‘mechanismen en instrumenten voor integratie’ verder uitgewerkt als ‘type netwerkcoördinatie’. ‘Netwerkvang’ komt terug onder het kenmerk ‘netwerksamenstelling’. Turrini et al.

benoemen in hun literatuur review ‘netwerkomvang’ als een variabele, maar onderzoeken niet specifiek de geografische spreiding van netwerk leden en kijken niet naar hoe (EU-beleid) thema’s zijn ingebed in de organisatie. Hier worden die twee variabelen wel meegenomen. Tot slot wordt ‘formalisering’ uitgewerkt. Het gaat om de variabele ‘netwerktotreding’, in dit onderzoek gekoppeld aan een nieuwe variabele, te noemen ‘netwerk betrokkenheid’. In Tabel 1 is de operationalisering schematisch weergegeven. Onder Tabel 1 volgt per variabele een korte toelichting op de definitie en bijbehorende indicatoren.

Tabel 1 - Operationalisering

Variabele	Indicatoren	Vragen
Type netwerkcoördinatie	Shared governance	<ul style="list-style-type: none"> – Hoe krijgt netwerkcoördinatie vorm? – Waarom krijgt het op die manier vorm? – Hoe sluit het type netwerkcoördinatie aan bij het aantal netwerkleden?
	Lead Administrative Agency (LAA)	
	Network Administrative Organisation (NAO)	
Netwerksamenstelling	Netwerkomvang	– Hoeveel leden telt het netwerk?
	Geografische spreiding	– Uit welke landen en/of steden komen netwerkleden?
	Thematische inbedding	– Hoe is het thema Urban Agenda / Pact van Amsterdam ingebed in de organisatie? Wordt het bijvoorbeeld als onderwerp geagendeerd, is er een werkgroep of platform voor opgericht?
Netwerktotreding	Toetredingsvereisten	<ul style="list-style-type: none"> – Moet een organisatie aan bepaalde regels voldoen om aan te mogen sluiten bij het netwerk? – Hoe draagt deze vorm bij aan de betrokkenheid van netwerkleden?
Invloed op het Pact van Amsterdam	Acties om het Pact van Amsterdam te beïnvloeden	– Wat hebben de netwerken gedaan om het Pact van Amsterdam te beïnvloeden?
	Vernoeming van de organisatie in het Pact van Amsterdam	– Wordt de naam van de netwerken of de (beoogde) rol van de netwerken letterlijk in het Pact van Amsterdam vermeld?

Type netwerkcoördinatie

In dit onderzoek kan de variabele 'type netwerkcoördinatie' drie vormen aannemen, te noemen 'shared governance', 'Lead Administrative Agency' en 'Network Administrative Organisation'. Bij 'shared governance' leiden netwerkleden zelf en gezamenlijk het netwerk, zonder dat er een specifieke vertegenwoordiger of aparte entiteit voor is georganiseerd. Gedeelde governance vereist dat alle netwerkleden bij het formuleren van de netwerkdoelen betrokken zijn en de mogelijkheid hebben governance processen te organiseren op basis van gelijke interactie en macht. Er is bij dit type coördinatie dus geen sprake van een centraal coördinatiepunt.

Bij een 'Lead Administrative Agency' (LAA) is een organisatie in het netwerk aangewezen als leider. Deze neemt deel aan netwerkactiviteiten, maar stimuleert ook interacties tussen netwerkleden en coördineert het netwerk. Een LAA verzorgt de administratie in een netwerk. Er is hier sprake van een milde vorm van centrale coördinatie, aangezien een van de netwerkleden aangewezen is als leider of coördinator.

Een Network Administrative Organisation (NAO) is een centrale entiteit speciaal gecreëerd voor het organiseren en managen van interne en externe betrekkingen van het netwerk. Een NAO wordt niet beschouwd als deelnemer of lid van het netwerk, maar stimuleert interacties, activiteiten en beslissingen die door de netwerkleden georganiseerd en genomen moeten worden. Het gaat hier om een zware vorm van coördinatie (Provan and Kenis, 2007, p.234).

Het type netwerkcoördinatie wordt onderzocht door respondenten te vragen hoe netwerkcoördinatie vorm krijgt binnen de cases en door te onderzoeken wat hierover is gedocumenteerd. Vervolgens wordt deze informatie naast de omschrijving van de drie typen netwerkcoördinatie gelegd en vastgesteld waar de meeste overeenkomsten liggen.

Netwerksamenstelling

Het begrip 'netwerksamenstelling' wordt in deze thesis aan de hand van drie variabelen uitgewerkt. Te noemen:

- Netwerkomvang
- Geografische spreiding
- Thematische inbedding

Netwerkomvang

Netwerkomvang is in dit onderzoek gedefinieerd als het aantal leden dat van een netwerk deel uit maakt. Dit wordt onderzocht door respondenten te vragen naar het aantal leden en door te onderzoeken wat er over deelnemersaantallen per netwerk is gedocumenteerd.

Geografische spreiding

Zoals aangegeven staan er in dit onderzoek twee casus centraal: een groot Europees netwerk dat de belangen namens Europese steden (die zich geografisch gezien door heel Europa bevinden) richting de EU behartigt en een klein, regionaal (Brabants) netwerk dat hetzelfde tracht te bewerkstelligen. In de documentatie zal gezocht worden naar de herkomst van leden van beide netwerken en ook respondenten zal hier naar gevraagd worden.

Thematische inbedding

De twee netwerken in dit onderzoek verschillen niet alleen qua omvang, maar ook qua thematische inbedding. Thematische inbedding betekent in dit onderzoek de manier waarop thema's zijn ingebed in de netwerken. Netwerk Europa is een pijler binnen BrabantStad. Binnen dat netwerk worden incidenteel werkgroepen gevormd. Eurocities bestaat uit meerdere pijlers: het netwerk is ingedeeld in thematische fora als het 'Economic Development Forum', het 'Mobility Forum' en het 'Cooperation Platform'. Binnen deze fora zijn werkgroepen opgericht, ieder rond een eigen thema. Respondenten zal gevraagd worden hoe de onderwerpen 'EU Urban Agenda' en 'het Pact van Amsterdam' zijn ingebed in de netwerken. Ook zal hier naar gezocht worden in documenten.

Netwerktotreding

Deze variabele wordt onderzocht door in de documenten te kijken en respondenten te vragen naar de manier van toetreding: zijn er regels voor toetreding of geen regels? Indien ja, wat voor regels zijn er dan? En hoe dragen deze regels eventueel bij aan betrokkenheid van netwerk leden?

Invloed op het Pact van Amsterdam

Netwerkeffectiviteit is in dit onderzoek afgebakend tot het vermogen van netwerken vastgestelde doelen te behalen. In deze thesis vertaalt dat zich naar 'invloed op het Pact van Amsterdam'. Het Pact van Amsterdam is ondertekend door ministers van de 28 EU-lidstaten en pleit voor een 'EU Urban Agenda'. Onderzocht zal worden of de onafhankelijke variabelen die hierboven beschreven zijn, van invloed zijn geweest op de 'beïnvloeding van het Pact van Amsterdam' (afhankelijke variabele) en zo ja, wat voor effect (wel of geen invloed) die dan hebben gehad op de finale versie van het Pact van Amsterdam. Dit wordt onderzocht door respondenten te vragen welke beïnvloedingsacties hun netwerk heeft ondernomen om het Pact te beïnvloeden en of (de rol van) het netwerk letterlijk wordt genoemd in de finale versie van het Pact. Ook worden ingebrachte position-papers en mailwisseling naast het Pact gelegd om te onderzoeken welke elementen daadwerkelijk in het Pact zijn beland.

3.2. Onderzoeksstrategie

In dit onderzoek is gekozen voor twee casestudies: BrabantStad - Netwerk Europa en Eurocities, vanwege het praktijkgerichte karakter en omdat in dit onderzoek wordt getracht een integraal beeld te krijgen van het object als geheel. Er wordt gestreefd om de Directeur Ontwikkeling van de Gemeente Breda advies te geven over het netwerk waarin de ambtelijk medewerkers van Breda het beste in kunnen investeren.

Daarnaast zijn er pragmatische redenen voor de casestudy: dit type onderzoek is voor een beginnend onderzoeker relatief makkelijker binnen haalbare proporties te houden. Verschuren en Doorewaard (2007) stellen dat bij een casestudy in principe met relatief weinig methodologische kennis en training toch zinvolle onderzoeksresultaten kunnen worden verkregen. De te volgen werkwijzen hebben in vergelijking met de andere onderzoeksstrategieën meer overeenkomsten met het alledaagse denken en handelen. Bij de analysefase van een survey is uitgebreide kennis van statistiek en kwantitatieve onderzoeksmethoden vrijwel noodzakelijk (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.191).

Een eerste kenmerk gekoppeld is aan dit type onderzoeksstrategie, is dat het gaat om kwalitatief onderzoek. Dit betekent dat waarnemingsresultaten in de analyse fase niet geteld of berekend zijn, maar met elkaar vergeleken en geïnterpreteerd. Een tweede kenmerk is dat meer de diepte dan de breedte ingewerkt is. Dit is bereikt door te werken met interviews en een documentanalyse van tekstueel materiaal. Een derde kenmerk van de casestudy die voortvloeit uit het werken met kleine aantallen onderzoekseenheden, is een strategische- in plaats van een aselechte steekproeftrekking zoals in een survey (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.183-192).

Tot slot zijn vanwege de uniciteit van de netwerken de bevindingen niet zomaar te generaliseren naar andere situaties (Van Thiel, 2010, p. 99-114).

3.3. Onderzoeksmethode

Kenmerkend voor een casestudy is dat de case (het object) in zijn of haar natuurlijke omgeving wordt bestudeerd. Dit onderzoek is gebaseerd op een vergelijkende casestudy, die is uitgewerkt aan de hand van de hiërarchische methode. Dit houdt in dat het onderzoek in twee fasen is uitgevoerd. In de eerste fase is iedere case afzonderlijk onderzocht. Bij de analyse en het weergeven van onderzoeksresultaten wordt dan ook een vast patroon gevolgd. In de tweede fase dienen de resultaten uit de eerste fase als input voor een vergelijkende analyse over beide cases (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.187). De onderzoeksmethoden die voor dit onderzoek zijn toegepast betreffen bureauonderzoek en de (semi)gestructureerde interview methode.

3.3.1. Desk research

Onderzoekers kunnen voor eigen onderzoek gebruik maken van bestaand materiaal dat door anderen reeds is opgesteld. Voorbeelden hiervan zijn beleidsnota's, jaarverslagen, memo's, onderzoeksrapporten, notulen van vergaderingen etc. Sommige onderzoeksmethoden voor bestaand materiaal gaan in op de inhoud van die boodschap (inhoudsanalyse), terwijl andere methoden zich meer richten op hoe die boodschap wordt uitgedragen (Van Thiel, 2010, p. 117).

Inhoudsanalyse is een techniek voor het genereren van gegevens uit documenten. Vaak gebeurt dit met behulp van een categorieënstelsel. Er bestaat twee hoofdvormen van inhoudsanalyse: kwalitatieve en kwantitatieve inhoudsanalyse. Voor beide vormen geldt dat de documenten worden bekeken vanuit de vragen uit de vraagstelling (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.238-239).

Desk research is een geschikte onderzoeksmethode om een ontwikkeling over de tijd te kunnen beschrijven of om de achtergronden van een onderzoeksprobleem te leren kennen (Van Thiel, 2010, p. 121).

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende bronnen voor documenten. Deze worden in paragraaf 3.5.3. *Databronnen* besproken.

3.3.2. Veldonderzoek

In dit onderzoek is er voor gekozen om te werken met een (semi)gestructureerd interview. Er zijn twee globale manieren waarop mensen ondervraagd kunnen worden: via een enquête of interview. Deze onderscheiden zich van elkaar op twee aspecten:

- De mate van voorgestructureerdheid van de ondervraging;
- De mate van openheid van de vraagstelling.

Met voorgestructureerdheid wordt bedoeld dat van tevoren voor alle respondenten vastligt wat gevraagd wordt, de vragen zelf, wat de volgorde van de vragen is en hoe er gevraagd wordt. De openheid van een vraag betreft de mate waarin de respondent vrij is in de wijze waarop hij of zij antwoord geeft. Bij open vragen is de respondent vrij te antwoorden wat hij of zij wil. Bij gesloten vragen hebben respondenten de keuze uit door de onderzoeker geformuleerde antwoordmogelijkheden (Verschuren & Doorewaard, 2007, p. 229-231).

Aan de hand van de geoperationaliseerde variabelen uit het theoretisch kader is er voor dit onderzoek een vragenlijst opgesteld. Het betreft interviews met leden van BrabantStad en Eurocities. De interviews zijn opgenomen en verwerkt in transcripten.

Er is gestart met een proefinterview. Hiermee is gecontroleerd of de vragen duidelijk waren en kon er geoefend worden met het afnemen van een interview en getest worden hoe lang het gesprek ongeveer zal duren (Van Thiel, 2010, p. 111). Dit bleek een nuttige exercitie, want enkele vragen in het proefinterview zorgden voor verwarring of waren niet helemaal helder. Op basis van dit proefinterview is de vragenlijst voor het interview aangepast en verwerkt in een interviewhandleiding, welke alle respondenten voorafgaand aan het interview hebben ontvangen. De interviewhandleidingen voor zowel de BrabantStad – Netwerk Europa als de Eurocities leden zijn in de bijlage van dit onderzoek toegevoegd.

De individuele interviews voor dit onderzoek zijn uitgewerkt in de vorm van een interviewverslag. Een interviewverslag is de weergave van wat er in een interview is gezegd door de respondent en de onderzoeker. De gesprekken zijn daarbij ook opgenomen. De verslagen zijn uitgewerkt aan de hand van notities die zijn gemaakt tijdens de interviews en de opnames. Vervolgens zijn de verslagen opgedeeld in fragmenten van een vraag en het door de respondent gegeven antwoord.

Belangrijk bij deze vorm van verslaglegging is dat de interpretatie en samenvatting bevat wat er door de respondent is gezegd. Om dit te controleren zijn de verslagen ter controle naar de respondenten gestuurd voor een zogenoemde member check (Van Thiel, 2010, 113-115). De meeste verslagen zijn meteen goedgekeurd, bij slechts drie verslagen werd verzocht kleine details aan te passen.

3.4. Onderzoekstechnieken

Kwalitatieve data betreft de niet-numerieke eenheden van informatie, zoals in dit onderzoek de uitspraken van personen en fragmenten uit teksten. Om structuur te kunnen brengen in de kwalitatieve data zijn de teksten in de interviewverslagen geanalyseerd en vervolgens gecodeerd, dit betekent dat er een label of code aan passages in de tekst worden toegekend. De codes in dit onderzoek staan gelijk aan de indicatoren uit de operationalisaties (Van Thiel, 2010, p. 156 – 163).

3.5. Steekproefkader

3.5.1. Casuselectie

Voor dit onderzoek is gekozen voor een vergelijkende casestudy, waarbij de casus in bepaalde opzichten maximaal van elkaar verschillen (contrasterende cases) en in bepaalde opzichten juist gelijk aan elkaar zijn.

Volgens Verschuren en Doorewaard (2007) zijn er grofweg twee mogelijkheden voor strategische steekproeftrekking van cases: de keuze bestaat uit minimaal of maximaal van elkaar verschillende cases. Verschuren en Doorewaard benoemen een strategie van steekproeftrekking waarbij de onderzochte cases in bepaalde opzichten maximaal van elkaar verschillen en juist weer in andere opzichten aan elkaar gelijk zijn. Deze strategie kan volgens de auteurs interessant zijn als er wordt gezocht naar een causaal verband tussen X (onafhankelijke variabele) en Y (afhankelijke variabele) (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.185).

Centraal in dit onderzoek staan twee netwerken die gericht zijn op stedelijke belangenbehartiging en het beïnvloeden van EU-beleid. Het interessante is dat de twee netwerken qua structuur erg van elkaar verschillen: Eurocities is een groot netwerk, heeft leden verspreid over alle EU-lidstaten en bestaat uit meerdere pijlers opgebouwd rond verschillende EU-beleidsvelden. BrabantStad - Netwerk Europa is daarentegen een klein netwerk, de leden bevinden zich allemaal in de Provincie Noord-Brabant en het Netwerk Europa is een pijler an sich, waarin uiteenlopende EU-beleidsvelden worden besproken. In dit onderzoek is dus sprake van variatie in de onafhankelijke variabelen. Bij variatie op de onafhankelijke variabelen kan een oorzaak-gevolgrelatie directer worden geïdentificeerd en kunnen volgens Van Thiel (2010) succes- en risicofactoren worden benoemd (Van Thiel, 2010, p.104).

Voor deze twee cases is gekozen, omdat er in deze thesis gericht wordt gezocht naar een causaal verband tussen netwerkstructuur en invloed op het Pact van Amsterdam (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.186)

3.5.2. Selectie van respondenten

Een van de karakteristieken die bij een casestudy hoort, is een strategische steekproeftrekking in plaats van een aselechte trekking zoals bij een survey. Volgens Verschuren en Doorewaard (2007) is met kleine aantallen onderzoekseenheden de kans om met een aselechte trekking een atypische steekproef te krijgen veel te groot. De strategische steekproeftrekking laat zich in dit onderzoek leiden door datgene wat we over de onderzoekseenheden BrabantStad - Netwerk Europa en Eurocities te weten willen komen (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.185)

Om de representativiteit van de strategische steekproef in dit onderzoek te verbeteren, is ervoor gekozen om de EU-coördinatoren van de B5 steden, Nederlandse Eurocities leden en medewerkers van BrabantStad en Eurocities te interviewen. Van Netwerk Europa zijn alle leden geïnterviewd. Bij Eurocities is getracht om van de 130 leden, zoveel mogelijk Nederlandse leden en een van de policy directors te interviewen. Uiteindelijk zijn er zeven personen van Netwerk Europa geïnterviewd en zes van Eurocities. Van de dertien interviews, zijn er twaalf in het Nederlands uitgevoerd en één in het Engels.

3.5.3. Databronnen

Personen

Volgens Verschuren en Doorewaard (2007) zijn er twee redenen waarom personen bij de meeste onderzoekers een grote populariteit genieten als bron voor hun onderzoek;

1. Personen kunnen individueel of in groepsverband een zeer grote diversiteit van informatie verschaffen;
2. Deze informatie kan vergeleken met de andere bronnen op een relatief snelle wijze tot stand komen.

Er zijn daarnaast drie manieren waarop personen kunnen fungeren als bron:

1. Een respondent verschaft gegevens over zichzelf;
2. Een informant verschaft data over anderen of over door haar of hem gekende situaties, voorwerpen en processen;
3. Een deskundige verschaft kennis.

In dit onderzoek is gewerkt met respondenten. Aan de hand van interviews hebben deze personen voorzien in data over hun opvattingen, motieven en houdingen (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.217-218).

Voor dit onderzoek zijn in totaal 13 mensen geïnterviewd: zeven vanuit Netwerk Europa en zes Eurocities leden. Daar waar iedereen dezelfde vragen voorgelegd kreeg, varieerden de interviews tussen een half uur en een uur. Met de respondenten is afgesproken dat zij in dit onderzoek anoniem blijven en de door hun verstrekte data ook geanonimiseerd wordt. De respondenten die voor dit onderzoek zijn geraadpleegd, zijn allen werkzaam op het gebied van EU-advisering. Uit de interviews bleek dat de rollen van de respondenten uiteenliepen: binnen Netwerk Europa kan onderscheid gemaakt worden tussen lobbyisten, subsidieadviseurs en algemeen strategen en binnen Eurocities tussen subsidieadviseurs en contact-officers. Contact-officers zijn binnen steden die lid zijn van Eurocities het centrale aanspreekpunt. Omdat snel te achterhalen is welke personen deze rol binnen een Gemeente vervullen, zullen de organisaties die hebben meegewerkt aan dit onderzoek ook niet gepubliceerd worden.

Alle respondenten hebben precies dezelfde vragen gekregen, maar tijdens de interviews is er wel doorgevraagd. De interviews zijn uitgewerkt in transcripten, waarbij per vraag bijna letterlijk is uitgewerkt wat respondenten hebben geantwoord. Vervolgens zijn de uitwerkingen van de interviews weer voorgelegd aan de respondenten ter goedkeuring en voor een member check of de interpretatie juist is weergegeven.

Documenten

Van documenten bestaat een grote diversiteit. In het kader van dit onderzoek zijn verschillende documenten geraadpleegd waaronder memo's, e-mails, position-papers en websites (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.224). Het selecteren van bestaand materiaal is vergelijkbaar met het trekken van een steekproef, het gaat hier om een selectie van databronnen. In dit onderzoek is gericht gezocht naar informatie die aansluit op de variabelen die in het conceptueel kader zijn benoemd (Van Thiel, 2010, p. 120-121). Een methodisch voordeel van documentstudie

is dat er geen sprake is van uitgelokt gedrag, zoals bijvoorbeeld het geval is wanneer personen worden geïnterviewd. Daarom vullen deze databronnen elkaar goed aan.

Als eerst zijn voor de algemene informatie van beide netwerken de websites geraadpleegd. Hieruit blijkt dat er over BrabantStad – Netwerk Europa weinig informatie te vinden is. Er is één pagina te vinden waar vermeld staat welke lobbythema's centraal staan binnen Netwerk Europa. Daarnaast is er ook een lijst van contactpersonen te vinden, die deel uitmaken van het netwerk. Eurocities daarentegen heeft een website met uitgebreide informatie. Naast algemene informatie over het netwerk, zijn hier ook beleidsstukken en position papers te vinden. Naast beide websites is er voor dit onderzoek gebruik gemaakt van interne memo's en mailwisselingen, deze zijn verkregen via leden van beide netwerken.

Literatuur

Literatuur is de databron waar dit onderzoek mee gestart is. Door verschillende artikelen te lezen over netwerk-effectiviteit en bijbehorende determinanten is er input verzameld voor het conceptueel model in dit onderzoek en zijn verschillende begrippen aan de hand van de bestaande literatuur geoperationaliseerd.

3.6. Maatregelen ten behoeve van de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek

De meerwaarde van dit onderzoek ligt voornamelijk in de rijkdom aan empirische informatie die dit onderzoek op zal leveren, dit kan leiden tot verbetering van de bestaande theorievorming. In dit geval spreekt men van analytische generaliseerbaarheid. Er is dan ook naar gestreefd om het model van Turrini et al. te beproeven in de door voor dit onderzoek geselecteerde gevalsstudies. De resultaten van dit onderzoek kunnen vervolgens gebruikt worden om de methode die gericht is op de effectiviteit van netwerken verder te ontwikkelen (Van Thiel, 2010, p. 106).

De meeste problemen ten aanzien van betrouwbaarheid en validiteit worden veroorzaakt door het geringe aantal onderzoekseenheden. De belangrijkste methodologische mogelijkheid om dit probleem te beperken is door triangulatie (*zie paragraaf 3.6.4.*) toe te passen.

3.6.1. Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van onderzoek wordt bepaald door de 1) nauwkeurigheid en 2) de consistentie waarmee variabelen worden gemeten. Nauwkeurigheid heeft betrekking op de meetinstrumenten die tijdens een onderzoek worden gebruikt, zoals bijvoorbeeld vragenlijsten. Deze moeten zo nauwkeurig mogelijk de beoogde variabele meten en onderscheid kunnen maken tussen de verschillende waarden.

Consistentie heeft betrekking op het principe van herhaalbaarheid; onder dezelfde omstandigheden zal dezelfde meting leiden tot dezelfde bevinding. Omdat mensen kunnen leren van eerdere ervaringen, zal herhaling van onderzoek bij (dezelfde) persoon niet altijd leiden tot dezelfde uitkomst. Herhaalbaarheid kan echter wel bereikt worden door onderzoek bij meerdere mensen of in meerdere situaties op dezelfde wijze uit te voeren, of door onderzoekers elkaars onderzoek te laten herhalen (replicatie) (Van Thiel, 2010, p. 57). De herhaalbaarheid van dit onderzoek is beperkt, waardoor net als andere kwalitatieve onderzoeken, de betrouwbaarheid ook beperkt is.

Van Thiel (2010) stelt hoe meer gestructureerd de gekozen interviewtechniek is, des te beter de betrouwbaarheid en validiteit zullen zijn. Dit betekent dat interviewvragen duidelijk gekoppeld zijn aan het theoretisch kader en dat de interviews door de interviewhandleiding verlopen volgens een vast stramien (Van Thiel, 2010, p. 114). Om de herhaalbaarheid en precisie toch zo goed mogelijk te borgen, zijn de interviews allemaal opgenomen, getranscribeerd en systematisch gecodeerd voor de analyse. Dit bevordert de precisie van de analyse en de herhaalbaarheid. Tot slot is gewerkt aan de transparantie van dit onderzoek, door de methodiek nauwkeurig vast te leggen.

3.6.2. Validiteit

Interne validiteit betreft de geldigheid van onderzoek; heeft de onderzoeker echt het effect gemeten dat hij wilde meten? Het gaat hierbij zowel om 1) of de operationalisaties wel een goede weergave zijn van het theoretische construct en 2) of het veronderstelde theoretische verband (causaliteit) tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabele zich inderdaad voordoet. Operationalisaties moeten daarom een goede maatstaf zijn van het theoretisch construct, ze mogen geen maatstaf zijn voor andere constructen. Door de conceptualisering en operationalisering van dit onderzoek zo zorgvuldig mogelijk uit te werken, is er getracht dit te bewerkstelligen en het beoogde effect daadwerkelijk te meten.

In een onderzoek met contrasterende cases, zoals dit onderzoek, zijn de gevonden effecten wel sterk gebonden aan de context van de onderzochte cases. Dit betekent een hoge interne, maar lage externe validiteit (Van Thiel, 2010, p. 58 & 104).

Externe validiteit betreft de generaliseerbaarheid van onderzoek: gelden de gevonden resultaten ook voor andere personen, organisaties, tijden en plaatsen? De externe validiteit van gevalsstudies is meestal gering, dit in tegenstelling tot de interne validiteit die door de rijke informatie juist hoog is. De validiteit in dit onderzoek is gecontroleerd door het oordeel te vragen van deskundigen over de gekozen operationalisaties en door gebruik te maken van de methodiek die door Provan en Milward is ontwikkeld en verder is uitgebouwd door Turini et al. Replicatie van deze methodiek draagt bij aan de betrouwbaarheid van dit onderzoek (Van Thiel, 2010, p. 59).

3.6.3. Risico's

Subjectiviteit en selectiviteit

Deze gevalsstudie betreft een intensieve vorm van onderzoek. Doordat ik als onderzoeker veel en vaak in contact kom met het onderzoeksonderwerp en zelf werkzaam ben voor de Gemeente Breda, was er een risico op het gebied van subjectiviteit en selectiviteit. Dit kan leiden tot een verstoring van de situatie en daarmee van de validiteit (Van Thiel, 2010, p. 107-108).

3.6.4. Triangulatie

Om aantasting van de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek tegen te gaan, is de informatie in dit onderzoek op meerdere manieren verzameld en verwerkt (triangulatie). Dit is bewerkstelligd door methodentriangulatie: de combinatie van het afnemen van interviews en de inhoudsanalyse van tekstueel materiaal en door bronnentriangulatie: dit kan door met meerdere bronnen te werken (Van Thiel, 2010, p. 61, Verschuren & Doorewaard, 2007, p.184).

3.7. De wijze waarop onderzoeksgegevens zijn geanalyseerd

Kwalitatieve data zijn niet numerieke eenheden van informatie, het gaat dan bijvoorbeeld om uitspraken van respondenten en fragmenten uit teksten. Vaak is dit type data niet gestructureerd wat betekent dat ze niet hiërarchisch ingedeeld kunnen worden. Als onderzoeker kan je structuur brengen in kwalitatieve data door te coderen. De onderzoeker interpreteert de kwalitatieve data en kent er vervolgens een code of label aan toe. Door dit te doen kunnen gegevens worden ingedeeld en onderverdeeld, zodat ze vervolgens met elkaar vergeleken kunnen worden. Deze methode is voor dit onderzoek gebruikt.

3.7.1. Werkzaamheden voorafgaand aan het analyseren

De eerste stap na het verzamelen van kwalitatieve gegevens is het ordenen ervan. Om dit te kunnen doen is het van belang dat ze op een systemische manier worden opgeslagen, door bijvoorbeeld een archiveringssysteem te gebruiken. Van Thiel (2010) noemt in haar boek een aanbeveling namens Miles en Huberman (1994): zij raden aan om een indexeringsysteem te gebruiken zodat elk stukje onderzoeksinformatie makkelijk terug te vinden is. Hier zijn uiteenlopende computerprogramma's voor. Voor dit onderzoek is gebruikt gemaakt van het programma Kwalitan. Dit is een programma dat de onderzoeker ondersteuning biedt bij kwalitatieve analyses. Kwalitan zorgt voor opslag van de gegevens en biedt diverse hulpmiddelen om het kwalitatieve materiaal te analyseren, zoals coderen, selecteren en terugzoeken van gegevens, het ordenen van codes en overzichten van woorden in de tekst. Daarnaast noemt Van Thiel een aantal praktische tips, deze zijn gedurende dit onderzoek gehanteerd. Het gaat om de volgende tips:

- Sla informatie meteen op; maak bijvoorbeeld na ieder interview een verslag of transcript;
- Gebruik logische bestandsnamen (naam respondent, datum interview);
- Leg een lijst aan van alle verzamelde informatie, onderverdeeld naar soorten; interviewverslagen, documenten, etc.
- Voeg nieuwe informatie direct toe en werk de overzichtslijst steeds bij.

Na de opslag van de data begint de inhoudelijke ordening, hiermee verkrijgt de onderzoeker inzicht in welke data of delen daarvan relevant zijn voor het onderzoek. Aan de hand van de operationalisaties is er een quick scan gemaakt per data-eenheid zoals een interviewverslag of tekstdocument (Van Thiel, 2010, p. 156-161)

3.7.2. Analyseren

Volgens Van Thiel (2010) komt de analyse van kwalitatieve data er in het kort op neer dat de onderzoeker data-eenheden verder opdeelt in kleinere eenheden, deze voorziet van een code en die codes vervolgens met elkaar vergelijkt. Door verschillende data-eenheden zoals passages uit een interviewverslag of een document dezelfde code toe te kennen als het op eenzelfde onderwerp betrekking heeft, wordt het mogelijk om de data-eenheden met elkaar te vergelijken. Daarbij kunnen codes betrekking hebben op een situatie (het type respondent, de organisatie waar de respondent werkzaam voor is, beroep, etc) en op de inhoud. Het ontwikkelen van de codes is een creatief proces en kan dan ook op meerdere manieren. In dit onderzoek zijn de codes gelijk aan de indicatoren uit de variabelen.

Na het genereren van een set van codes kan er gestart worden met de analyse van de data, dit noemt men axiaal coderen. Hierbij richt de onderzoeker zich op het vinden van patronen in gebruikte codes (Van Thiel, 2010, p. 163-167).

3.7.3. Analyse interviews

Zoals in paragraaf 3.3.2. is vermeld, vormen de interviewverslagen een belangrijke bron van informatie en de basis voor verdere analyse. Aan de hand van interviews hebben respondenten voorzien in data over hun opvattingen, motieven en houdingen. De verslagen zijn uitgewerkt aan de hand van notities die zijn gemaakt tijdens de interviews en vervolgens opgedeeld in fragmenten van een vraag en het door de respondent gegeven antwoord. Deze fragmenten zijn vervolgens ingevoerd in Kwalitan, waarna er labels zijn toegekend aan de fragmenten.

3.7.4. Analyse documenten

Van Thiel (2010) beschrijft drie methoden voor het verzamelen en analyseren van bestaand materiaal; de inhoudsanalyse, de secundaire analyse en de meta-analyse. In dit onderzoek is inhoudsanalyse van toepassing, de twee andere methoden zullen dan ook niet verder toegelicht worden (Van Thiel, 2010, p. 123).

Inhoudsanalyse kan gebruikt worden voor het vaststellen van feiten en opvattingen en het reconstrueren van gebruikte argumentaties. Bij inhoudsanalyse bestudeert de onderzoeker de inhoud van bestaand materiaal. Het gaat om de boodschap die de producent van het materiaal probeert over te brengen op zijn of haar publiek (Van Thiel, 2010, p.123-125). Hiertoe is voor dit onderzoek materiaal geselecteerd dat over het onderzoeksonderwerp gaat, in dit geval BrabantStad – Netwerk Europa, Eurocities en het Pact van Amsterdam.

Kwantitatieve vormen van inhoudsanalyse richten zich op de letterlijke inhoud van het bestaande materiaal, door bijvoorbeeld te scoren hoe vaak een woord voorkomt. Kwalitatieve vormen van inhoudsanalyse vereisen veel meer de interpretatie van de onderzoeker (Van Thiel, 2010, p. 126).

4. Resultaten & Analyse empirisch onderzoek

In dit hoofdstuk worden de resultaten en de analyse hiervan besproken die uit de documentstudie en interviews naar voren zijn gekomen. Dit hoofdstuk is opgesplitst in twee delen: de eerste paragraaf bespreekt de documentanalyse en de tweede paragraaf bespreekt de interviews. Binnen deze twee paragrafen wordt per casus de volgorde van de deelvragen aangehouden.

Zoals in de methodologie reeds is aangegeven, zijn de resultaten uitgewerkt aan de hand van de hiërarchische methode. Hierbij is het onderzoek in twee fasen uitgevoerd: in de eerste fase zijn de twee casus afzonderlijk onderzocht. Vervolgens worden de resultaten uit de eerste fase meegenomen als input voor de tweede fase (paragraaf 4.3) en volgt er een vergelijkende analyse.

4.1. Desk research – documentanalyse

In deze paragraaf wordt aan de hand van documentanalyse een eerste antwoord gegeven op de deelvragen die zijn opgesteld in hoofdstuk 1. In paragraaf 4.1.2. wordt de casus BrabantStad – Netwerk Europa besproken en in paragraaf 4.1.3. Eurocities. Beide paragrafen starten met een korte introductie over het netwerk en de context waarin deze netwerken zich bevinden. Uit de literatuur zijn enkele criteria voor de beoordeling van netwerkeffectiviteit gehaald, waaruit de operationalisaties voort zijn gekomen die handvaten bieden voor het beantwoorden van de deelvragen. Deze criteria bieden in de volgende paragrafen de leidraad voor beantwoording van de deelvragen.

4.1.1. Verantwoording en onderzoeksopzet

4.1.2. BrabantStad – Netwerk Europa

BrabantStad is een bestuurlijk netwerk van de vijf grote Brabantse gemeenten (Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch, Tilburg) en de provincie Noord-Brabant, dat in 2001 is opgericht. BrabantStad heeft een informeel karakter. Het heeft geen extra bestuurslaag, waardoor de steden en de Provincie hun eigen autonomie behouden.

Het dagelijks bestuur van BrabantStad wordt gevormd door de Stuurgroep BrabantStad, bestaande uit één gedeputeerde en vijf wethouders. Zij zijn verantwoordelijk voor het realiseren en uitvoeren van de werk- en lobby-agenda BrabantStad en de regie op de samenhang binnen het netwerk.

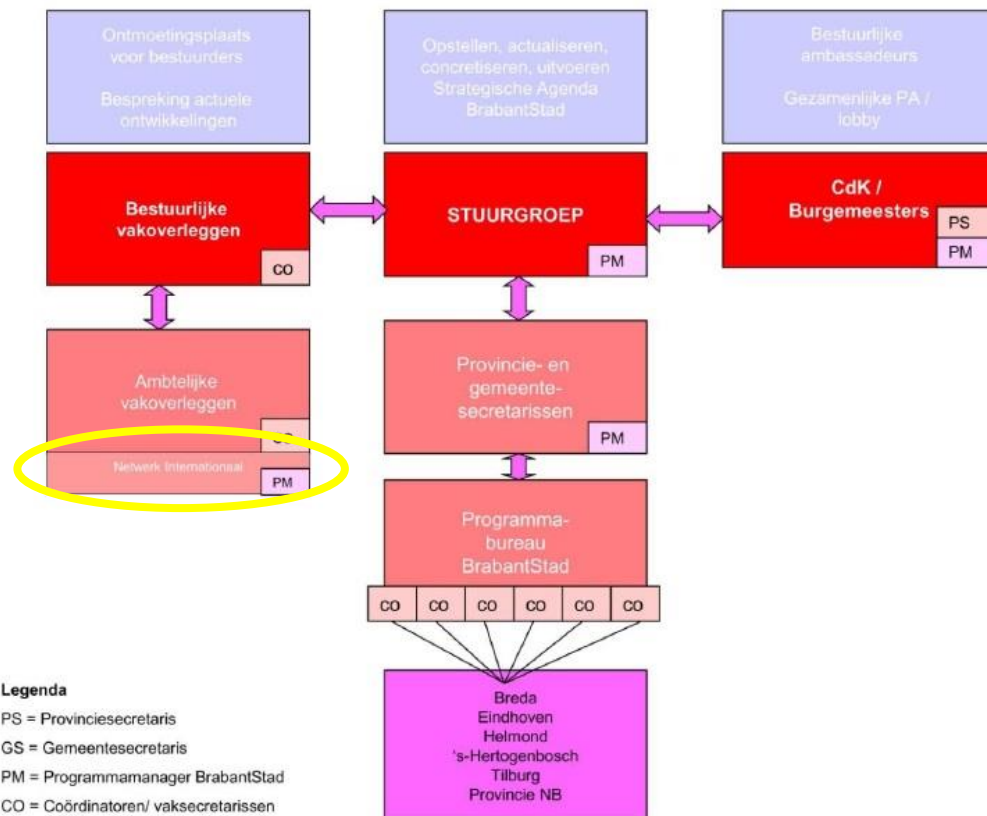
De Commissaris van de Koning en de burgemeesters van de vijf steden treden op als de ambassadeurs van BrabantStad. Zij zijn de eerste verantwoordelijken als het gaat om public affairs en gezamenlijke lobby richting Europa en het Rijk (www.brabantstad.nl)

Het Programmabureau BrabantStad regisseert, coördineert en faciliteert de samenwerking. Het bureau vormt het secretariaat van de Stuurgroep, is verantwoordelijk voor de communicatie in het netwerk, houdt zich bezig met public affairs en organiseert regelmatig bestuurlijke ontmoetingen, zoals bijvoorbeeld de BrabantStad-dinsdag. De programmamanager stuurt het bureau aan.

Een Ambtelijke Coördinatiegroep BrabantStad (ACB) is binnen de vijf betrokken steden en de provincie verantwoordelijk voor de ambtelijke coördinatie; zij ondersteunen de programmamanager bij het uitvoeren van de Strategische Agenda BrabantStad en bewaken als groep het collectieve belang van BrabantStad (www.brabantstad.nl)

Figuur 3 toont de organisatie van BrabantStad. Dit figuur is afkomstig uit het overzichtsdokument 'BrabantStad in Vogelvlucht' (2014). In dit figuur staat 'Netwerk Internationaal', dit netwerk wordt in verdere documentatie op zowel de website als in memo's van BrabantStad 'Netwerk Europa' genoemd. Deze titel is daarom in dit onderzoek aangehouden.

Figuur 3 - Organisatie Bestuurlijk Netwerk BrabantStad

Netwerk Europa

Op de website van BrabantStad, wordt Netwerk Europa niet specifiek toegelicht. Wel is er een sectie 'Europa', waarin wordt vermeld wat de BrabantStad belangenbehartiger (lobbyist) in Brussel doet. Hier staat vermeld dat BrabantStad sinds 2004 een eigen lobbyist heeft voor positionering van BrabantStad in Brussel. Het doel van deze belangenbehartiger is om prioriteiten van BrabantStad zo goed mogelijk op de Brusselse agenda te krijgen en zo goed mogelijk te participeren in Europese programma's. Hiervoor probeert de belangenbehartiger de ontwikkelingen in Europa op de voet te volgen en actief in te spelen op de kansen voor BrabantStad. De belangenbehartiger neemt actief deel aan netwerken en allianties, onderhoudt contacten met de Europese Commissie, het Europees Parlement, de Permanente Vertegenwoordiging en overige relevante Europese organisaties en netwerken, organiseert werkbezoeken en ontvangsten voor bestuurders.

De informatie op de website is niet up-to-date, want sinds 1 juni 2016 is er geen lobbyist meer werkzaam voor BrabantStad in Brussel. Uit interne memo's die binnen het netwerk zijn gecirculeerd, blijkt dat er momenteel een herijking plaatsvindt voor de invulling van deze positie en functie.

Europastrategie?

In september 2015 is er door de voormalig lobbyist een concept Europastrategie opgesteld, om hiermee de doelen van het netwerk vast te stellen, waardoor ook haar takenpakket meer helderheid zou krijgen. Deze strategie is echter nooit vastgesteld door het netwerk.

In mei 2016 is er door Netwerk Europa een werkbezoek naar Brussel georganiseerd voor de Stuurgroep van BrabantStad en de B5 burgemeesters. In aanloop naar dit werkbezoek, heeft het netwerk in verband met het ontbreken van een heldere strategie of doelen gezamenlijk vier inhoudelijke thema's genoemd:

- Slimme Mobiliteit
- Internationale Bereikbaarheid
- Urban Agenda
- Toekomst cohesiefondsen

Netwerk Europa en het Pact van Amsterdam

Op de website van BrabantStad staat vermeld dat het belang van steden en stedelijke regio's in Brussel toeneemt. Hier wordt ook het Pact van Amsterdam letterlijk vermeld, met de toelichting dat de stad de toekomst heeft en dat in de toekomst meer dan de helft van de wereldbevolking in steden woont.

'Steden spelen een belangrijke rol in de vertaling van Europees en nationaal beleid naar concrete acties. Steden implementeren direct of indirect het Europees beleid en de wet- en regelgeving dragen zo bij aan het realiseren van de Europese doelstellingen. Het is mede om die reden dat BrabantStad investeert in de EU Urban Agenda met als doel het EU-beleid beter te laten aansluiten op het stedelijk beleid' (www.brabantstad.nl/internationaal).

BrabantStad en Eurocities

BrabantStad is sinds 2009 lid van Eurocities en actief in de fora Mobiliteit, Cultuur, Social Affairs, Environment, het Cooperation platform en het Economic development. Daarnaast is Eindhoven zelfstandig lid en naast bovengenoemde fora zijn zij ook aangesloten bij het Knowledge society forum. De mensen die namens BrabantStad deelnemen aan de fora koppelen terug via hun eigen netwerk van experts binnen BrabantStad en de relevante B5 overleggen. Hiervoor worden verschillende methoden gebruikt, zowel via mail als mondeling. Uit een notitie van de voormalig lobbyist van BrabantStad, blijkt echter dat de respons hierop altijd laag is, terwijl er in de steden wel behoefte blijkt te zijn aan informatie.

Hieronder zal vanuit de documentanalyse antwoord worden gegeven op de clusters van deelvragen, welke zijn gekoppeld aan de operationalisaties 'netwerkcoördinatie', 'netwerksamenstelling', 'netwerktotreding' en 'invloed op het Pact van Amsterdam'.

Netwerkcoördinatie

Op de website van BrabantStad staat vermeld dat de programmamanager van BrabantStad de rol van voorzitter binnen Netwerk Europa vervult en de procesmanager van BrabantStad de rol van secretaris. BrabantStad had tot 1 juni j.l. een kantoor in Brussel dat als uitvalsbasis diende voor de Europese lobby van BrabantStad en de zes partners afzonderlijk. Dit kantoor van BrabantStad in Brussel had verschillende taken:

- Representatie;
- EU- bewustmaking binnen het netwerk;
- Beïnvloeden van Europese wet- en regelgeving;
- Samenwerking met EU-steden en stedelijke netwerken;
- Begeleiding en advisering EU-projecten en fondsen.

De voormalig lobbyist noteerde daarbij in de concept Europastrategie van 2015 het volgende:

'De inzet van enthousiaste inhoudelijke experts uit de steden en de provincie is een randvoorwaarde om de lobby van BrabantStad in Europa tot een succes te maken' (BrabantStad, 2015)

Als we deze omschrijving naast de verschillende typen coördinatie leggen die in de literatuur worden benoemd, dan vertoont deze het meeste overeenkomsten met 'Network Administrative Organisation' (NAO). Een NAO is een centrale entiteit speciaal gecreëerd voor het organiseren en managen van interne en externe betrekkingen van het netwerk. Een NAO stimuleert interacties, activiteiten en beslissingen die door de netwerkleden georganiseerd en genomen moeten worden. Het gaat hier om een strakke vorm van coördinatie.

Als we in de documentatie op zoek gaan naar hoe de netwerkcoördinatie is ingezet voor de beïnvloeding van het Pact van Amsterdam, dan zien we dat er een ambitie genoteerd staat om de EU Urban Agenda, waar het Pact van Amsterdam aan verbonden is, te beïnvloeden. Deze ambitie komt terug in zowel de concept Europastrategie als

in een van de vier lobbythema's die zijn benoemd in 2016. Ook is er in 2015 een evaluatie opgesteld door de voormalig lobbyist. Hierin worden onder andere de werkzaamheden rondom de Urban Agenda geëvalueerd.

In dit laatste document staat dat er binnen Netwerk Europa uitgebreid is gesproken over de Urban Agenda en dat updates zouden worden rondgestuurd zodra nieuwe informatie bekend was, maar ook staat er in de evaluatie dat er geen duidelijke regie was op het proces van de coördinatie tussen de steden.

Als we verder zoeken naar concrete acties die zijn uitgevoerd door de coördinatie van het netwerk, dan treffen we een aantal e-mails aan de netwerkleden, verzonden door de voormalig lobbyist. In deze e-mails worden netwerkleden verzocht feedback en input te leveren op een van de concepten van het Pact van Amsterdam. Hier hebben drie steden op gereageerd.

Netwerksamenstelling

Op de website van BrabantStad zijn de contactgegevens terug te vinden van de werkgroep Netwerk Europa leden. Hier staat vermeld dat de programmamanager van BrabantStad tevens voorzitter is van de werkgroep Netwerk Europa en de procesmanager van BrabantStad is de secretaris van Netwerk Europa. Tot slot staan de gegevens van de zes netwerkleden vanuit de steden Eindhoven, Breda, Helmond, Tilburg, Den Bosch en Venlo vermeld en de gegevens van de contactpersoon vanuit de Provincie.

De werkgroep lijkt op basis van de documentatie zo samengesteld te zijn, omdat BrabantStad een bestuurlijk netwerk is van de 5 grote Brabantse gemeenten (Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch, Tilburg) en de provincie Noord-Brabant. In de beschikbare documentatie is niet te achterhalen wat de rol is van Venlo en waarom deze als niet-Brabantse stad betrokken is bij het Netwerk Europa.

Op de vraag hoe de netwerkcoördinatie is ingezet, om invloed uit te oefenen op het Pact van Amsterdam, is hierboven al een beknopt antwoord weergegeven. De afzonderlijke netwerkleden hebben via email kunnen reageren op een concept van het Pact van Amsterdam. Het gaat hier om een conceptversie die via de Commissaris van de Koning met standpunten vanuit BrabantStad naar het Interprovinciaal Overleg (IPO) is gestuurd. Netwerkleden hadden twee dagen de tijd om hier input voor aan te leveren, waar vervolgens drie leden schriftelijk gebruik van hebben gemaakt.

Netwerktotreding

In beschikbare documentatie over het Netwerk Europa is niet te achterhalen of er toetredingsregels zijn om bij het netwerk aan te sluiten. De enige link die op basis van de documentatie gelegd kan worden, is dat ambtelijk medewerkers van de B5 steden en de Provincie mogen aansluiten omdat die organisaties samen BrabantStad vormen. Nergens staat vermeld waarom ook Venlo is aangesloten bij het Netwerk Europa.

Beïnvloeding

Tijdens het circuleren van de conceptversies van het Pact van Amsterdam, werd duidelijk dat de lobbyist en het programmabureau mede op basis van de input van drie steden hebben volgende hebben ingebracht:

- *Punt 13: de rol van de Steering Committee iets specifiekere weergeven*

- *Punt 33: het aanstellen van een Urban Envoy*
- *Punt 44: de rol van de steden iets specifiekere weergeven.*

Alle drie de punten zijn te herkennen in de finale versie van het Pact van Amsterdam, waarvan het aanstellen van een Urban Envoy het meest duidelijk naar voren komt. In het najaar van 2015 is een *Dutch Urban Envoy*, Nicolaas Beets aangesteld. Tot slot blijkt uit verschillende versies van het Pact van Amsterdam, dat er een strijd is geweest tussen regio's en steden. De regio's pleitten voor de benoeming van 'regional areas' in het Pact en de steden pleitten voor 'urban areas'. Deze laatste is uiteindelijk overgenomen in het Pact.

4.1.3. Eurocities

Eurocities is een netwerk van grote Europese steden. Lokale overheden (gemeenten) kunnen lid worden van dit netwerk. Eurocities is in 1986 opgericht door Barcelona, Birmingham, Frankfort, Lyon, Milaan en Rotterdam. Vandaag bestaat het netwerk uit 130 steden en 40 partner-steden.

Het netwerk bestaat uit zes thematische fora, welke op hun beurt bestaan uit verschillende werkgroepen (zie Figuur 4). Eurocities biedt een platform voor uitwisseling van kennis en best-practices. Daarbij is Eurocities gericht op het beïnvloeden van- en samenwerking met EU-instellingen.

Over het doel van het netwerk staat op de website het volgende vermeld:

'Our objective is to reinforce the important role that local governments should play in a multilevel governance structure. We aim to shape the opinions of Brussels stakeholders and ultimately shift the focus of EU legislation in a way which allows city governments to tackle strategic challenges at local level.' (www.eurocities.eu)

Om dit doel te bereiken werkt Eurocities met een strategische agenda die parallel loopt aan de EU-budgettaire periode 2014-2020 en gelieerd is aan de Europa2020 doelstellingen. In deze strategische agenda worden vijf focusgebieden genoemd:

- *cities as drivers of quality jobs and growth*
- *inclusive, diverse and creative cities*
- *green, free-flowing and healthy cities*
- *smarter cities*
- *urban innovation and governance in cities*

De strategische agenda is erop gericht het momentum rondom de ontwikkelingen van de EU Urban Agenda te behouden. Deze agenda is vastgesteld door de *executive committee* tijdens de jaarlijkse conferentie van 2014.

Netwerkcoördinatie

Eurocities heeft een hoofdkantoor in Brussel, welke momenteel wordt aangevoerd door Anna Lisa Boni, de secretary general. Het Eurocities kantoor coördineert lobbyactiviteiten die worden uitgevoerd door netwerkliden, legt en onderhoudt contacten binnen de Europese instellingen, ondersteunt netwerkactiviteiten van de netwerkliden

en zorgt voor media-aandacht en profilering van het netwerk. Daarnaast voert het kantoor projecten uit, zorgt het voor financiering van het netwerk en verzorgt het de administratie.

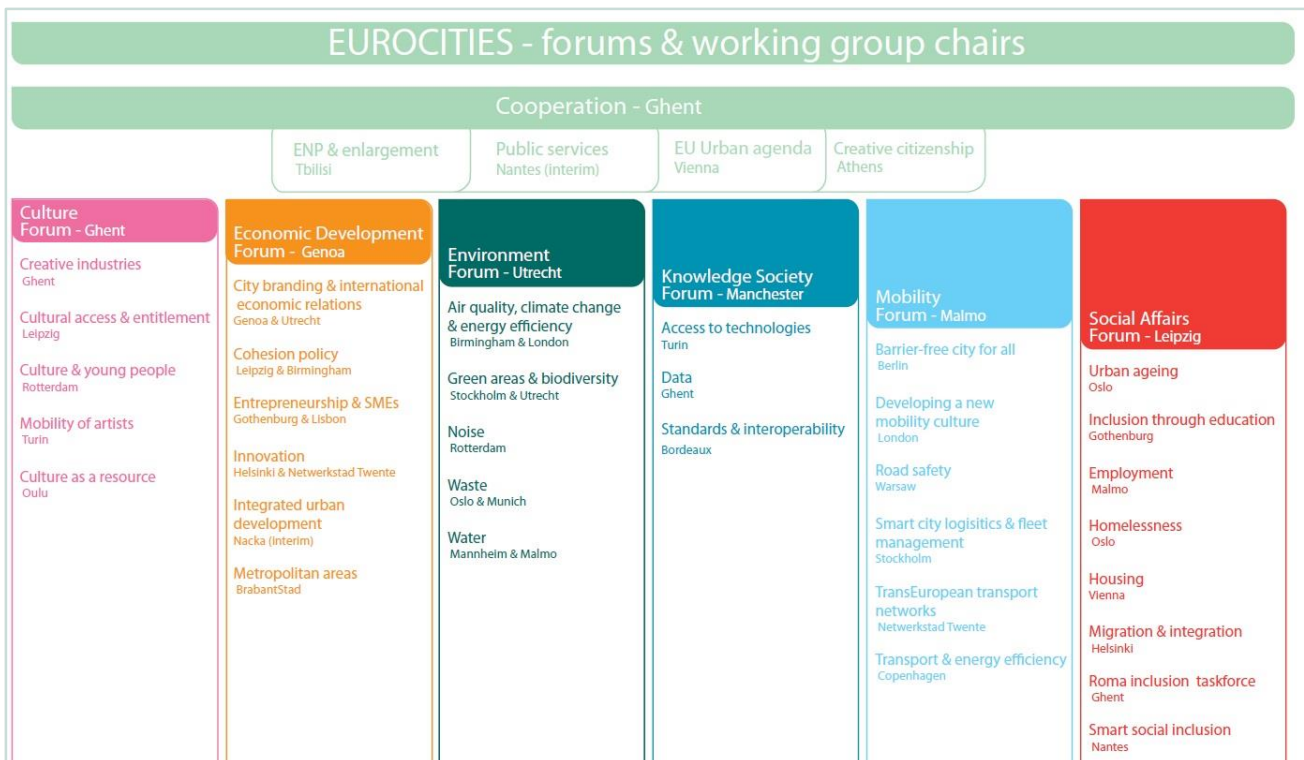
Naast het hoofdkantoor is er een *executive committee* (ExCom), welke bestaat uit 12 gekozen vertegenwoordigers. Deze vertegenwoordigers zijn afkomstig uit verschillende steden die lid zijn van het netwerk. Dit comité komt minimaal drie keer per jaar bij elkaar en monitort het jaarlijkse werkprogramma, stelt interne regels vast en bepaalt het budget.

Belangrijke beslissingen die het netwerk aangaan worden genomen tijdens de jaarlijkse conferentie, de AGM (*annual general meeting*). Alle netwerkleden worden tijdens deze bijeenkomst verwacht.

Het dagelijks werk wordt uitgevoerd binnen de eerder benoemde thematische fora en werkgroepen. In deze fora worden specifieke beleidsontwikkelingen gevolgd, nieuwe issues aangekaart en activiteiten gecoördineerd. Binnen de fora worden ook position papers namens Eurocities opgesteld. Ieder forum komt twee à drie keer per jaar bij elkaar en verkiest haar eigen voorzitter en vicevoorzitter.

Tot slot zijn er een aantal werkgroepen gekoppeld aan de ExCom, omdat het hier gaat om werkgroepen rond cross-sectorale onderwerpen zoals governance, neighbourhood policy en publieke diensten.

In Figuur 4 zijn de verschillende fora en werkgroepen in beeld gebracht. In dit figuur is tevens te zien dat er een werkgroep is voor de EU Urban Agenda, welke wordt voorgezeten door Wenen. In de members-area op de website van Eurocities is er een aparte pagina voor de EU Urbane Agenda documentatie. Hier zijn ook twee statements te vinden (een uit februari 2014 en een van mei 2016) en een beleidsdocument dat is opgesteld door Eurocities. Daarnaast heeft deze werkgroep een eigen beleidsmedewerker toegewezen gekregen, welke gedurende een periode van twee jaar (startend in 2014) de werkgroep heeft gecoördineerd, input heeft verzameld voor het Pact van Amsterdam, werkgroep bijeenkomsten heeft georganiseerd en tijdens de fora bijeenkomsten verschillende presentaties heeft verzorgd.

Figuur 4 Overzicht Eurocities fora en werkgroepen

4.1.2.3. Netwerksamenstelling

Momenteel zijn er 130 steden bij Eurocities aangesloten, plus veertig partner-steden. Deze steden zijn verspreid over 35 landen. In Figuur 5 is in kaart gebracht in welke landen de Eurocities leden zich bevinden.

Figuur 5 - Ledenkaart Eurocities

Netwerктоetreding

Alle grote steden in Europese landen kunnen lid worden van Eurocities. Er zijn vier verschillende vormen van lidmaatschap:

Full member	Dit type lidmaatschap is mogelijk voor EU-lidstaten of de Europese Economische Ruimte (EER). Om voor dit type in aanmerking te komen, moet de kandidaat-stad of metropool-regio als centrumstad (of gebied) met een internationale dimensie fungeren binnen een regio. Daarbij wordt er een inwonersaantal gehanteerd van minimaal 250.000 inwoners. Full members mogen aan ieder forum en iedere werkgroep deelnemen.
Associate member	Steden buiten de EU of de EER kunnen in aanmerking komen voor associate member. Daarbij gelden hiervoor dezelfde vereisten en voorwaarden als voor full members
Associated partner	Dit type lidmaatschap staat open voor steden die niet in aanmerking komen voor een full of associate lidmaatschap. Associated partners moeten een keuze maken in welk forum ze willen participeren. Ook hebben zij beperkte keuze in deelname aan de werkgroepen.

Tot slot er is nog een laatste vorm van lidmaatschap mogelijk, *associated business partner*, specifiek gericht op bedrijven die wensen deel te nemen aan Eurocities activiteiten. Ook dit type lidmaatschap verleent toegang tot specifieke fora en werkgroepen.

Pact van Amsterdam

Als men kijkt naar de finale versie van het Pact van Amsterdam, ziet men dat Eurocities een aantal keer wordt genoemd als stakeholder. Eurocities was op 30 mei 2016 aanwezig bij de informele ministerbijeenkomst van EU-ministers die zich bezighouden met stedelijke opgaven. Daarnaast leest men het volgende:

'To call upon and directly involve EUROCITIES, CEMR and other bodies representing Urban Authorities, to contribute to the further development of the Urban Agenda for the EU and the exchange of good practices, and to make use of the outcome of the Urban Agenda for the EU actions, especially the work of the Partnerships.' (Pact of Amsterdam, 2016)

In de bijlage van het Pact van Amsterdam treft men een lijst van referentie documenten. In deze lijst vindt men Eurocities ook terug. Hier wordt het *'Eurocities Strategic Framework 2014-2020: towards an EU urban agenda for cities'* uit December 2014 genoemd.

De tweede bijlage betreft het *'Working Programme of the Urban Agenda for the EU'*. De werkzaamheden en voortgang van de Urban Agenda zal in DG meetings for Urban Matters gemonitord worden. In deze bijlage wordt de werkwijze beschreven, waarop de verschillende partijen dat zullen doen. Om het multi-level karakter van de Urban

Agenda te kunnen weerspiegelen, is Eurocities aangewezen als een van de partners die tijdens die meetings aan tafel mag plaatsnemen. Hetzelfde geldt voor bijeenkomsten van de Urban Development Group.

Tot slot staat in het Pact van Amsterdam beschreven hoe de partnerschappen ingevuld zullen worden. Ook hier wordt Eurocities een expliciete rol toebedeeld: Eurocities mag samen met de CEMR steden voordragen om deel uit te maken van een partnerschap. Daarbij mag Eurocities ook een afgevaardigde namens het hoofdkantoor laten aansluiten bij de partnerschappen.

4.2. Field research – Interviews

In deze paragraaf wordt aan de hand van interviews een antwoord gegeven op de deelvragen die zijn opgesteld in hoofdstuk 1. Net zoals in de vorige paragraaf, wordt in dit gedeelte eerst de casus BrabantStad – Netwerk Europa besproken en daarna Eurocities.

4.2.1. Verantwoording onderzoeksopzet

4.2.2. BrabantStad – Netwerk Europa

Netwerkcoördinatie

Respondenten is tijdens de interviews gevraagd of zij de huidige vorm van netwerkcoördinatie kunnen beschrijven, waarom het netwerk dat type coördinatie heeft en hoe zij denken dat de netwerkcoördinatie zich heeft ingezet voor beïnvloeding van het Pact van Amsterdam. In Tabel 1 is beknopt weergegeven hoe de respondenten het type coördinatie hebben omschreven. Per respondent is vervolgens aangegeven op welk type netwerkcoördinatie uit de literatuur dit aansluit.

Tabel 2 – Typering netwerkcoördinatie door Netwerk Europa leden

	Typering netwerkcoördinatie door respondenten	Typen netwerkcoördinatie uit de literatuur		
		Shared governance	LAA	NAO
Respondent 1	Lichte vorm van coördinatie. Bijeenkomsten (4 à 5 per jaar) worden gecoördineerd door de lobbyist en het programmabureau. Deze zorgen ook voor een actielijst en bemiddelen tussen de netwerkleden als het even niet loopt		X	
Respondent 2	De netwerkcoördinatie zorgt voor agendavorming, schrijft bijeenkomsten uit en zorg voor informatievoorziening. Daarbij is men nu op zoek naar meer structuur			X
Respondent 3	Er is geen verzelfstandigde coördinatie. De Provincie neemt als een van de zes partners deze rol op zich en biedt ondersteuning		X	
Respondent 4	De coördinatie ligt bij de programamanager van BrabantStad			X

Respondent 5	Men is nu zoekende naar de juiste vorm van coördinatie. Nu gebeurt het deels vanuit het programmabureau, welke de agenda maakt			
Respondent 6	Men is nu zoekende naar de juiste vorm van coördinatie. Alle partijen geven samen het netwerk vorm.			
Respondent 7	Het programmabureau faciliteert de werkzaamheden van netwerk Europa.			

De zeven omschrijvingen die respondenten geven, sluiten aan op zowel de LAA vorm van netwerkcoördinatie als op de NAO vorm. Vrijwel alle respondenten geven aan dat het programmabureau een faciliterende rol heeft, maar in de antwoorden zit variatie tussen lichte of zware coördinatie. Een strakke vorm van netwerkcoördinatie is juist typerend voor de NAO vorm van netwerkcoördinatie.

Op de vraag waarom de respondenten denken dat de netwerkcoördinatie is zoals deze nu is antwoorden ze vrijwel allemaal omdat het zo is gegroeid. Ook geven drie respondenten aan dat het eigenaarschap bij de leden zou moeten liggen en niet bij het programmabureau of de lobbyist.

Vervolgens is respondenten gevraagd hoe zij denken dat de netwerkcoördinatie is ingezet voor beïnvloeding van het Pact van Amsterdam. Hieruit kwam naar voren dat zowel de programmamanager van Brabantstad als de voormalig lobbyist in een vroeg stadium, 2 à 3 jaar geleden, bij het ministerie van Binnenlandse Zaken aan tafel zaten om aan zowel Agenda Stad als de Urban Agenda mee te lezen en schrijven. Ook is er door het programmabureau een SG/DG diner georganiseerd, waar een memo werd gepresenteerd over de inzet van Brabantstad op Agenda Stad, welke een basis voor input op de Urban Agenda heeft gelegd.

Later in het proces heeft de programmamanager, samen met de lobbyist, een aantal memo's geschreven namens Brabantstad en de Commissaris van de Koning (CdK) welke binnen het IPO zijn ingebracht.

Uit interviews blijkt dat de leden van het Netwerk Europa niet van deze acties op de hoogte zijn gesteld. Respondenten geven aan een aantal conceptversies van het Pact van Amsterdam te hebben gezien, maar geven hierbij aan dat het netwerk heel volgend was ten opzichte van bijvoorbeeld de G32 en de G4. Daarbij dienden de conceptversies van het Pact van Amsterdam als input voor het gezamenlijke standpunt vanuit Eurocities volgens de respondenten. Input voor het IPO wordt dan ook niet benoemd door vier van de zeven respondenten.

Twee van de zeven respondenten hebben geen idee wat het netwerk aan input heeft geleverd op het Pact en meer specifiek, wat de coördinatie van het netwerk hieraan bij heeft gedragen. Ook geven zij aan dat het netwerk geen gezamenlijke positie heeft ingenomen over een gezamenlijk standpunt.

Netwerksamenstelling

Respondenten is vervolgens gevraagd of ze de netwerksamenstelling van Brabantstad-Netwerk Europa willen omschrijven. De resultaten hiervan zijn in Tabel 2 beknopt weergegeven.

Tabel 3 - Netwerksamenstelling Netwerk-Europa

	Samenstelling op organisatieniveau	Samenstelling op netwerkniveau
Respondent 1	B5 steden, Provincie Noord-Brabant, Venlo	Drie mensen vanuit het programmabureau + uit iedere stad en de Provincie een lobbyist
Respondent 2	B5 steden, programmabureau BrabantStad, Provincie Noord-Brabant, Venlo en Dordrecht / Drechtsteden	EU-coördinatoren uit iedere stad of een persoon die 'EU' in zijn portefeuille heeft
Respondent 3	Programmabureau BrabantStad en B5 steden	Programmamanager BrabantStad, vijf vertegenwoordigers namens de steden en politieke vertegenwoordigers
Respondent 4	-	Lobbyisten en subsidieadviseurs
Respondent 5	Programmabureau BrabantStad, de B5 steden en de Provincie Noord-Brabant	Lobbyisten, fondsenwerfers en personen met een projectachtergrond
Respondent 6	B5 steden en de Provincie Noord-Brabant	Afgevaardigden van de steden
Respondent 7	Programmabureau BrabantStad, B5 steden en Venlo schuift soms aan	-

Tabel 2 laat zien dat de antwoorden in grote mate overeenkomen met wat in de documentatie te vinden is. Enkele respondenten noemen Venlo niet in hun antwoord, of geven aan dat ze deze niet meetellen omdat de contactpersoon zelden bij netwerkbijeenkomsten aanwezig is. Daarbij noemt een van de respondenten Dordrecht / Drechtsteden. Dit komt nergens in de documentatie of in de reacties van de andere respondenten terug.

Over waarom het netwerk deze samenstelling heeft lijken de respondenten het met elkaar eens te zijn. Ze geven aan dat dit de standaard samenwerking is binnen BrabantStad, waarbinnen elke partner een eigen vertegenwoordiging heeft.

De respondenten die Venlo als partner noemen, geven aan dat het hier gaat om een strategische alliantie vanwege de gunstige positie ten opzichte van Nordrhein-Westfalen, daar zit het internationale aspect en vanuit die hoedanigheid zijn ze aangehaakt.

Op de vraag hoe de netwerksamenstelling is ingezet voor beïnvloeding van het Pact van Amsterdam weten vijf van de zeven respondenten niet, of ze geven aan dat er geen sprake van invloed op het Pact is geweest. Een van de respondenten geeft aan dat het doel van beïnvloeding van het Pact duidelijk was: de steden er een zo goed mogelijk positie in geven.

Netwerktoetreding

Respondenten is gevraagd hoe netwerktoetreding vorm krijgt binnen het Netwerk Europa, waarom deze vorm wordt gehanteerd en in hoeverre deze vorm van toetreding bijdraagt aan betrokkenheid van netwerkleden.

Uit antwoorden van de respondenten blijkt dat het overkoepelende netwerk waar Netwerk Europa deel van uitmaakt, BrabantStad, is ontstaan het Grootstedenbeleid, dat waren de B5 steden die nu bij het netwerk aangesloten zijn. Netwerk Europa bestaat momenteel uit de B5 (Brabant, Den Bosch, Eindhoven, Helmond, Tilburg) en de Provincie Noord-Brabant. Daarbij is er sprake van een strategische alliantie met Venlo binnen Netwerk Europa.

Er zijn signalen dat Oss zich ook wilt aansluiten bij BrabantStad, maar dit zien zowel het bestuur van BrabantStad als de afzonderlijke netwerkleden van Netwerk Europa niet zitten. Hier wordt aangegeven dat wanneer het netwerk wordt opengesteld voor één nieuwe stad, er velen zullen volgen. Men wil het netwerk besloten houden.

Als men inzoomt op toegang van netwerkleden op ambtelijk niveau (in Tabel 2 'netwerkniveau' genoemd), dan ziet men dat hier geen harde voorwaarden of drempels aan verbonden zijn. Meerdere respondenten geven aan dat deelname aan het netwerk opportunistisch is: steden bepalen zelf wie ze laten aanschuiven bij Netwerk Europa.

Aan respondenten is vervolgens gevraagd in hoeverre zij denken dat de voorwaarden om bij het netwerk te kunnen aansluiten van invloed zijn op netwerk betrokkenheid. Ook hier zijn de respondenten het grotendeels met elkaar eens. Individueel lijken de contactpersonen binnen Netwerk Europa betrokken te zijn, alleen de gezamenlijke betrokkenheid komt nog niet uit de verf. Een respondent geeft aan te denken dat hoe meer mensen aanschuiven bij het netwerk, hoe minder de betrokkenheid. Er moet relatief veel energie gestoken worden in het BrabantStad gevoel, het helpt dan niet als er nog eens andere partners bij komen.

Beïnvloeding van het Pact van Amsterdam

Tot slot is de respondenten gevraagd hoe zij de beïnvloeding van Netwerk Europa herkennen in de finale versie van het Pact van Amsterdam. Dit blijkt een lastige vraag, want vijf van de zeven respondenten geven aan niet te weten wat de input of het gezamenlijke standpunt van Netwerk Europa is geweest. Een respondent geeft aan dat er vanuit het netwerk drie standpunten zijn ingebracht, waar er volgens die persoon een van in het Pact te herkennen is. Het gaat dan om het punt over de evaluatie van beleid en hoe dat geland is in de steden.

Respondenten geven aan dat er niemand binnen het Netwerk Europa is die zich specifiek met de Urban Agenda bezighoudt, behalve dat het sinds kort (voorjaar 2016) is benoemd als een van de vier lobbythema's. Deze thema's moeten echter nog invulling krijgen.

4.2.2.1. Vergelijking documentanalyse en interviewresultaten

Als we een vergelijking maken van de resultaten naar aanleiding van de documentanalyse en de interviewresultaten, dan vallen er een aantal zaken op:

- In de documentanalyse komt naar voren dat de Programmamanager van BrabantStad tevens de voorzitter is van Netwerk Europa. Uit de interviews komt naar voren dat deze rol niet voor alle netwerkleden even helder is. Er zijn respondenten die antwoorden dat de programmamanager werkzaam is voor de Provincie. Uit de documenten blijkt echter dat de Provincie partner is binnen BrabantStad.

- In de documentanalyse komt een heldere netwerksamenstelling naar voren. Bij niet alle respondenten komt deze samenstelling als zodanig overeen. Een aantal respondenten beschouwt Venlo niet als partner binnen het Netwerk Europa en een van de respondenten noemt ook Dordrecht / de Drechtsteden als partner.
- Uit de documentanalyse blijkt dat de coördinatie, in dit geval de programmamanager van BrabantStad en de voormalig lobbyist, zich in hebben gezet voor beïnvloeding van het Pact van Amsterdam en hebben hierbij getracht de positie van steden in het stuk te versterken. Uit de interviews blijkt echter dat respondenten of geen idee hebben wat de inzet namens het netwerk is geweest, of stellen dat er geen gezamenlijk standpunt is ingenomen en dus ook niet achterhaald kan worden wat de invloed van het netwerk op het Pact is geweest.

4.2.3. Eurocities

Vanuit Eurocities zijn er zes respondenten geïnterviewd, afkomstig uit Nederlandse steden en het Eurocities secretariaat.

Netwerkcoördinatie

Net zoals de leden van BrabantStad – Netwerk Europa, is leden van Eurocities gevraagd de coördinatie van Eurocities te typeren. De resultaten hiervan zijn in Tabel 3 beknopt weergegeven.

Tabel 4 - Typering netwerkcoördinatie door Eurocities leden

	Typering netwerkcoördinatie door respondenten	Typen netwerkcoördinatie uit de literatuur		
		Shared governance	LAA	NAO
Respondent 1	Eurocities is georganiseerd rond beleidsthema's of vraagstukken. Het secretariaat van Eurocities is ondersteunend en aanjagend. Beleidsadviseurs coördineren de fora en werkgroepen. De steden vullen het voorzitterschap en vicevoorzitterschap van werkgroepen en fora in.			
Respondent 2	Binnen Social Affairs Forum zijn twee mensen uit het secretariaat verantwoordelijk om bijeenkomsten te organiseren en stukken voor te bereiden. Daarnaast zijn er voorzitters en vicevoorzitters.			
Respondent 3	Coördinatie geschiedt via policy medewerkers van Eurocities en per forum of werkgroep door de chair en vicechair.			
Respondent 4	Eurocities organiseert conferenties waar grote groepen mensen bij elkaar worden gebracht en ze hebben een beleidsteam. Voor elk thema is iemand verantwoordelijk, deze beleidsadviseurs hebben de rol als contactpersoon voor de verschillende werkgroepen.			

Respondent 5	Er zijn zes fora en ongeveer 40 werkgroepen. Het secretariaat heeft een faciliterende rol en verbindt experts van verschillende steden. Daarnaast is er nog de ExCom welke belangrijke beslissingen voor het netwerk neemt,			
Respondent 6	Eurocities wordt gecoördineerd door het secretariaat, waar verschillende beleidsadviseurs werken en de chairs en vice-chairs van de fora en werkgroepen. Het inhoudelijk werk vindt plaats in thematische fora en werkgroepen. Steden agenderen issues.			

Alle respondenten geven een omschrijving van netwerkcoördinatie in Eurocities, welke aansluit op de NAO-vorm van netwerkcoördinatie. De respondenten vinden dit de meest effectieve vorm van netwerkcoördinatie, omdat de steden de verantwoordelijkheid krijgen het werk te verrichten, maar ondersteund worden door het faciliterend apparaat van het Eurocities hoofdkantoor. Een respondent wijst op gedeeld eigenaarschap. Daarbij gaat het om een groot netwerk en verschillen steden niet alleen qua omvang maar ook qua cultuur. De secretariaat-medewerkers zijn afkomstig uit verschillende EU-landen en weerspiegelen het netwerk.

Op de vraag hoe de netwerkcoördinatie is ingezet voor beïnvloeding van het Pact van Amsterdam reageren respondenten gevarieerd. Een respondent geeft aan dat medewerkers binnen Eurocities een goed beeld hebben van hoe Europese besluitvorming in elkaar zit en directe contacten hebben bij de Europese instellingen. Die contacten en kennis heeft Eurocities ingezet, door steden die lid zijn van het netwerk te betrekken bij gesprekken over de Urban Agenda. Hierdoor maken Berlijn, Athene en Amsterdam deel uit van verschillende partnerschappen.

Een andere respondent geeft aan dat ze binnen het forum waar zij lid van is, alleen op de hoogte is gesteld van ontwikkelingen rondom de Urban Agenda en het Pact van Amsterdam, maar vervolgens standpunten hebben ingebracht via een ander forum. Een andere respondent voegt eraan toe dat Eurocities een werkgroep rond de Urban Agenda heeft opgericht waar leden zich bij konden aansluiten om ontwikkelingen op de voet te volgen. Tot slot geven de respondenten aan dat alle netwerkleden de mogelijkheid hebben om te reageren op de conceptversies van het Pact. Eurocities heeft een faciliterende rol gehad.

Netwerksamenstelling

Tabel 4 geeft weer hoe Eurocities respondenten de samenstelling van het netwerk omschrijven. Geen van de respondenten is ingegaan op de samenstelling op ambtelijk niveau.

Tabel 5 - Netwerksamenstelling Eurocities

	Netwerksamenstelling op organisatieniveau
Respondent 1	Grote- en middelgrote steden binnen de EU en kandidaat-lidstaten, of landen die belangrijk zijn voor de EU kunnen lid worden van Eurocities. De drempel qua inwonersaantal is volgens mij 350.000 inwoners. Steden die daar tegenaan schuren kunnen associate member worden.

Respondent 2	Er is een secretariaat in Brussel, daarnaast bestaat het netwerk uit verschillende fora en werkgroepen. Steden boven 200.000 inwoners kunnen lid worden en metropolitan areas. Steden kunnen full member zijn of associate member.
Respondent 3	Eurocities bestaat uit middelgrote steden. Het SAF is een groot forum (breed onderwerp). Ze typeren zichzelf als een netwerk van middelgrote steden, maar er zitten ook echt grote steden bij.
Respondent 4	In de werkgroepen zitten grote steden die het betreffende onderwerp interessant vinden.
Respondent 5	Eurocities heeft tussen 140-180 leden, dit is afhankelijk van het type lidmaatschap.
Respondent 6	Eurocities bestaat uit ongeveer 130 grote-en middelgrote steden uit de EU-lidstaten maar ook daarbuiten.

Over waarom het die samenstelling heeft reageren respondenten het volgende. Steden hebben een andere problematiek dan lidstaten. De thema's binnen Eurocities zijn hierop afgestemd en daar vinden steden zich in.

Over waarom er een drempel is van minimaal 250.000 inwoners lijken de respondenten het met elkaar eens. Zij geven allen aan dat grote steden vaak vooroplopen en tegen andere problematiek aanlopen dan kleinere steden. Ook hebben kleinere steden minder capaciteit, waardoor de respondenten zien dat ambtelijk medewerkers uit grote steden meer gespecialiseerd zijn. Ook als het op Europese samenwerking aankomt in de vorm van projecten, dan ziet men dat steden van een soortgelijk formaat elkaar opzoeken.

Op de vraag of de geografische spreiding van invloed is op de beïnvloeding van het Pact van Amsterdam, geven de respondenten aan dat dit waarschijnlijk niet van invloed is omdat het gaat om de algemene problematiek waar steden tegen aan lopen. Steden willen hetzelfde bereiken. Wat men wel ziet is dat er een knelpunt is op lidstaat niveau, maar hier houdt Eurocities zich niet mee bezig.

Netwerktotreding

Uit de vraag waarop netwerktotreding vorm krijgt binnen Eurocities, blijkt dat iedere respondent op de hoogte is van de drempel van het minimumaantal inwoners waar een kandidaat lid aan moet voldoen. Wel blijkt dat het minimumaantal inwoners niet helder is. Zo geven de respondenten allen een ander minimumaantal variërend tussen 200.000 en 350.000.

Daarbij moeten de netwerkliden stemmen over totreding van een stad. Nieuwe steden moeten een pitch voorbereiden, waarin ze aangeven wat voor soort stad ze zijn, waarom ze bewust lid willen worden van Eurocities en wat ze willen bijdragen. Steden moeten lidmaatschapsgeld betalen.

De respondenten geven aan dat de voorwaarden waaraan kandidaat-leden moeten voldoen bijdragen aan de betrokkenheid van netwerkliden. De contributie moedigt steden aan actief te zijn binnen het netwerk, omdat financiën binnen lokale overheden in tijden van bezuiniging tegen het licht worden gehouden. Door middel van de contributie kan ook het secretariaat betaald worden en de kwaliteit hiervan gewaarborgd worden.

Door de drempel van een minimaal aantal inwoners, worden steden bij elkaar gezet die te maken hebben met een soortgelijke problematiek. Door de presentatie aan Eurocities voorafgaand aan lidmaatschap, tonen steden aan

dat ze belang hebben bij deelname aan het netwerk. Steden die actief deelnemen aan het netwerk, halen deze investeringen er ook weer uit.

Beïnvloeding van het Pact van Amsterdam

Alle respondenten geven aan dat Eurocities uiteenlopende activiteiten heeft verricht om het Pact van Amsterdam de beïnvloeden en de resultaten hiervan terug te vinden zijn in de finale versie van het Pact. Zo speelt Eurocities binnen alle partnerschappen een rol. Een van de respondenten voegt hieraan toe *'hiermee is hun stem onze stem'*.

Een andere respondent geeft aan dat het werk waar Eurocities zich jarenlang mee bezig hield, een stedelijke dimensie aan EU-beleid geven, middels het Pact van Amsterdam eigenlijk is geformaliseerd. Het wordt nu vanzelfsprekend dat wanneer de EU aan nieuw beleid denkt dat steden raakt, steden ook geconsulteerd worden.

4.2.3.1. Vergelijking documentanalyse en interviewresultaten

In vergelijking met de analyse van Brabantstad - Netwerk Europa, zijn er geen opvallende verschillen tussen de documentatie van Eurocities en de antwoorden die de respondenten hebben gegeven.

4.3. Vergelijking Brabantstad - Netwerk Europa en Eurocities

Nu is het tijd om de casus te vergelijken. Hiervoor wordt dezelfde volgorde als in vorige paragrafen aangehouden.

Type netwerkcoördinatie

Uit documentatie en interviews blijkt dat Eurocities een NAO, een Network Administrative Organisation is. Voor Brabantstad – Netwerk Europa ligt het ingewikkelder. Uit documentstudie komt naar voren dat het netwerk de meeste overeenkomsten heeft met een NAO, maar uit antwoorden van respondenten blijkt het netwerk ook overeenkomsten te hebben met een LAA, een Lead Administrative Agency, vooral omdat er volgens de respondenten weinig tot geen coördinatie is. In beide netwerken heeft coördinatie een rol gespeeld in het beïnvloedingstraject van het Pact van Amsterdam. Deze zijn echter verschillend. Bij Brabantstad leden was niet bekend welke rol de coördinatie heeft gespeeld in het beïnvloedingstraject. Eurocities is aan de slag gegaan door éérst input vanuit steden te verzamelen voor een gezamenlijk standpunt. Brabantstad leden zijn in een latere fase gevraagd naar input, maar formeel is er nooit één gezamenlijk standpunt ingenomen.

Netwerksamenstelling

Qua netwerksamenstelling valt als eerste op dat Brabantstad – Netwerk Europa een relatief klein netwerk is, in tegenstelling tot Eurocities welke een grote achterban vertegenwoordigd. Bij onderzoek naar Brabantstad – Netwerk Europa, is opgevallen dat de netwerkleden de basis leden van het netwerk goed op het netvlies hebben en weten waarom ze deel uitmaken van het netwerk. Over de strategische partner Venlo bestaat verwarring. Netwerk Europa is een netwerk met een informeel karakter, waar medewerkers van de B5 steden en de Provincie aan tafel mogen. De leden van het netwerk bevinden zich geografisch gezien dicht bij elkaar. Eurocities is een netwerk van 130 grote- en middelgrote steden, verspreid over Europa. Door de bundeling van grote en middelgrote Europese steden, wordt Eurocities regelmatig geconsulteerd door de Europese Commissie. Daarbij is in het kader van de Urban Agenda een speciale werkgroep opgericht. Binnen Brabantstad -Netwerk Europa, was het thema voor het vaststellen van het Pact van Amsterdam niet geagendeerd of ingebed in de organisatie.

Netwerktotreding

Naast het verschil in type netwerkcoördinatie, netwerkomvang, geografische spreiding van netwerkleden en de thematische inbedding van het onderwerp 'Urban Agenda', zit er verschil in de vorm van netwerktotreding bij de twee netwerken. BrabantStad – Netwerk Europa, staat alleen open voor B5 steden en de Provincie en bij uitzondering voor Venlo in verband met een strategische alliantie.

Bij Eurocities gelden voorwaarden om aan het netwerk te kunnen deelnemen: steden hebben een minimaal aantal inwoners nodig, moeten contributie betalen en leden moeten stemmen over totreding van kandidaat-leden. Wat dit betekent voor betrokkenheid van leden is niet in documentatie te achterhalen, maar respondenten gaven aan dat een financiële bijdrage een trigger is om actief deel te nemen in een netwerk als er toch voor betaald wordt.

Beïnvloeding van het Pact van Amsterdam

Tot slot lijkt er verschil te zijn in aanvliegroutes die beide netwerken kozen om het Pact van Amsterdam te beïnvloeden. Bij BrabantStad – Netwerk Europa zitten voornamelijk de programmamanager en de voormalig lobbyist aan tafel bij partijen die over de Urban Agenda gaan. Individuele leden van dit netwerk hebben hun belangen ook via andere kanalen als de G32 en VNG behartigd. Een gezamenlijk standpunt is niet door het netwerk geformuleerd.

Eurocities heeft in 2014 een werkgroep EU Urban Agenda opgericht, om ontwikkeling op dit beleidsterrein te volgen en namens de steden een gezamenlijk standpunt in te nemen. Vervolgens hebben conceptversies van het Pact binnen het netwerk gecirculeerd, waar netwerkleden input voor konden leveren.

Uit de resultaten blijkt dat Eurocities succesvol was in het beïnvloeden van het Pact. Het netwerk wordt letterlijk een paar keer genoemd in de finale versie. Daarbij is in het Pact vastgelegd, dat Eurocities een van de vaste stakeholder is die geconsulteerd zal worden in verdere ontwikkelingen rondom de EU Urban Agenda. En BrabantStad-Netwerk Europa? Dit netwerk lijkt wel iets te hebben gedaan aan beleidsbeïnvloeding, maar dit is omdat het netwerk niet letterlijk benoemd wordt, niet rechtstreeks te herleiden in de finale versie van het Pact van Amsterdam.

5. Conclusie

In dit laatste hoofdstuk worden de resultaten van zowel het theoretisch- als empirisch onderzoek geïnterpreteerd. In hoofdstuk 2 zijn een aantal verwachtingen opgesteld, welke op basis van dit onderzoek in dit hoofdstuk worden bevestigd of verworpen. Samen leiden deze antwoorden tot beantwoording van de hoofdvraag in dit onderzoek.

Dit hoofdstuk is als volgt opgebouwd: eerst volgt de conclusie op basis van de vorige hoofdstukken. Daarna volgt een korte discussie. Dit onderzoek wordt afgesloten met aanbevelingen voor vervolgonderzoek en aan de Directeur Ontwikkeling van de Gemeente Breda over de gemeentelijke inzet.

5.1. Conclusie

Op basis van de literatuurreview van Turrini et al. is in dit onderzoek verdiepend onderzoek gedaan naar enkele structurele kenmerken van een netwerk en het effect hiervan op EU-beleidsbeïnvloeding. Aan de hand van vier deelvragen en een aantal sub-deelvragen is er in de theorie en empirie gezocht naar antwoorden die samen moeten leiden tot een antwoord op de centrale vraag in dit onderzoek:

Hoe verklaren de structurele kenmerken van een netwerk 'type netwerkcoördinatie', 'netwerksamenstelling' en 'netwerктоetreding' de aanpak van Eurocities en BrabantStad – Netwerk Europa bij het beïnvloeden van het Pact van Amsterdam en tot wat voor effect heeft deze aanpak geleid?

Zoals in het theoretisch kader aangegeven, kan het instellen van een coördinatiepunt in een netwerk leiden tot netwerkeffectiviteit, omdat deze controle kan uitoefenen op de leden van het netwerk. Beter dan de leden onderling. Uit dit onderzoek blijkt dat een centraal coördinatiepunt gunstig is voor netwerkeffectiviteit, niet zozeer omdat controle kan worden uitgeoefend op netwerkliden. Dat komt niet in dit onderzoek naar voren. Wel naar voren komt dat een inhoudelijk sterk ondersteunend en faciliterend apparaat netwerkliden beweegt actie te ondernemen en kan helpen bij het formuleren van een gezamenlijk standpunt.

Als we inzoomen op het type netwerkcoördinatie, dan blijkt uit de documenten dat BrabantStad – Netwerk Europa kenmerken heeft van een NAO. De helft van het aantal respondenten geeft echter aan dat netwerkcoördinatie door een van de netwerkpartners wordt georganiseerd en kenmerken heeft van een LAA. Hier is dus wat onduidelijkheid over binnen het netwerk. De verwachting voorafgaand aan dit onderzoek, was dat dit netwerk als NAO getypeerd zou worden. Door de lichte vorm van coördinatie in de praktijk, lijkt de verwarring bij de respondenten zijn te ontstaan. Waarom deze vorm zo is gekozen, maakt dit onderzoek niet helder. Respondenten gaven aan dat dit type coördinatie al sinds het begin zo is vormgegeven en dat er eigenlijk niet is overwogen of dit de juiste vorm is.

Eurocities wordt zoals verwacht getypeerd als NAO. Voor dit type coördinatie is gekozen, omdat het eigenaarschap bij de steden ligt. Steden bepalen de agenda en worden hierbij ondersteund door Eurocities medewerkers. De coördinatie van het netwerk heeft een grote rol gespeeld bij beïnvloeding van het Pact van Amsterdam. Het Eurocities kantoor heeft een beleidsmedewerker voor de Urban Agenda werkgroep aangewezen, welke als drijvende

kracht achter de werkgroep wordt beschouwd. De verwachting *'Hoe zwaarder de netwerkcoördinatie, hoe meer invloed er uitgeoefend kon worden op het opstellen van het Pact van Amsterdam'* wordt hiermee bevestigd.

Hoewel Eurocities als BrabantStad – Netwerk Europa beiden door een NAO worden gecoördineerd, zit er variatie in de mate van coördinatie. Het gegeven dat de coördinatie van Eurocities actief heeft gezorgd voor een eenduidig standpunt van de netwerkleden en de coördinatie van Netwerk Europa niet, is een belangrijke aanwijzing dat Eurocities zwaarder wordt gecoördineerd dan Netwerk Europa.

Ook stelden Turrini et al. dat de omvang en de samenstelling van een netwerk van invloed kunnen zijn op de effectiviteit een netwerk: *hoe groter een netwerk is, hoe minder effectief het netwerk wordt beschouwd*. Zoals in de vorige hoofdstukken beschreven bestaat BrabantStad – Netwerk Europa uit de B5 steden, de Provincie en een strategische alliantie met Venlo. Eurocities bestaat uit 130 grote- en middelgrote steden, afkomstig uit heel Europa.

De verwachting voorafgaand aan het onderzoek was *Hoe groter het netwerk, in combinatie met het zware type netwerkcoördinatie (NAO), hoe meer invloed er is op het opstellen van het Pact van Amsterdam.* Deze verwachting kan naar aanleiding van dit onderzoek onderbouwd worden. Door de netwerksamenstelling van Eurocities, welke bijna alle hoofdsteden en grote steden van de EU en daarbuiten omvat, wordt Eurocities door de Europese instellingen beschouwd als een belangrijke gesprekspartner namens lokale overheden. Bij BrabantStad – Netwerk Europa lijkt precies het tegenovergestelde te zijn gebeurd. Een klein netwerk, dat een relatief kleine achterban vertegenwoordigt, dat niet strak werd gecoördineerd, en waar dan ook niet het onderste uit de kan te lijkt zijn gehaald als het op invloed op het Pact van Amsterdam aan komt. Uit dit onderzoek blijkt dat onder de respondenten niet helder was wat precies het standpunt namens BrabantStad was.

De verwachting *'Hoe verder de thuisbases van de netwerkleden geografisch verspreid zijn, in combinatie met het zware type netwerkcoördinatie (NAO), hoe meer invloed uitgeoefend kan worden op het Pact van Amsterdam'* sluit hierop aan. Door de infrastructuur en de faciliterende kracht van Eurocities, kon er toch met succes en eenduidig standpunt worden ingebracht. De spreiding van netwerkleden is in dit geval misschien zelfs gunstig geweest: het Pact van Amsterdam gaat immers over steden in de hele EU. Binnen BrabantStad – Netwerk Europa is er geen eenduidig standpunt ingenomen. In de interviews met Netwerk Europa leden, kwam zelfs naar voren dat steden ieder hun eigen agenda hebben en dat de leden elkaar in bepaalde situaties als concurrent in plaats van partner beschouwen. Geografische nabijheid leidt dus niet automatisch tot een betere coördinatie en meer invloed.

De verwachting *'Hoe meer een structuur als een werkgroep of een platform speciaal wordt opgebouwd rond het thema Urban Agenda, hoe meer invloed uitgeoefend kon worden op het Pact van Amsterdam.'* wordt bevestigd. Zoals aangegeven, heeft Eurocities in 2014 een werkgroep opgericht, gericht op de Urban Agenda, waarin voorbereiding werden getroffen voor beïnvloeding van het Pact van Amsterdam. In BrabantStad – Netwerk Europa heeft het ondanks dat het vermeld heeft gestaan in de concept Europastrategie, niet hoog op de agenda gestaan. Uit de resultaten blijkt dat het inrichten van organisatiestructuur rond een thema, helpt bij het verzamelen en werken aan een gezamenlijk standpunt.

Een van de laatste relaties die is onderzocht, is die tussen voorwaarden om deel uit te mogen maken van de netwerken en invloed op het Pact. Dit is onderzocht door na te gaan hoe netwerktoetreding vorm krijgt binnen beide netwerken. De verwachting was *'Hoe meer voorwaarden worden gesteld aan lidmaatschap van een netwerk, hoe meer betrokken netwerkleden zijn, wat leidt tot meer invloed op het 'Pact van Amsterdam'*. Deze verwachting lijkt bevestigd. Eurocities leden hebben aan bepaalde voorwaarden moeten voldoen om toe te mogen treden tot het netwerk. Een van die voorwaarden is dat er lidmaatschap betaald moet worden. Aangezien dit wordt betaald met maatschappelijk geld, zullen steden niet toetreden als ze geen belang bij het netwerk hebben.

Uit gesprekken met BrabantStad leden komt naar voren dat ambtenaren die werkzaam zijn voor andere organisaties dan de B5 steden of de Provincie Noord-Brabant niet kunnen aansluiten bij het netwerk. Venlo vormt hier door een strategische alliantie een uitzondering op. Waar in de interviews niet specifiek naar is gevraagd, maar wat wel vaak is genoemd, is dat er onderscheid wordt gemaakt in het type ambtenaar dat aansluit bij Netwerk Europa of de Eurocities werkgroepen. Respondenten spraken over lobbyisten, subsidieadviseurs, algemeen strategen en inhoudelijk experts.

In Netwerk Europa zitten momenteel lobbyisten, subsidieadviseurs en een algemeen strateeg. Iedere persoon lijkt qua werkzaamheden raakvlakken te hebben met Europese samenwerking, maar dit is geen vereiste. Bijvoorbeeld de algemeen strateeg die bij Netwerk Europa aan tafel zit, heeft regionale samenwerking in zijn portefeuille en zit vanuit die hoedanigheid aan tafel. Dit betekent dat niet iedere netwerkpartner expertise heeft over of ervaring met EU-beleidsbeïnvloeding.

Bij Eurocities wordt onderscheid gemaakt tussen de contact-offers en inhoudelijk expert. Contact-officers zijn voor Eurocities het aanspreekpunt per stad en inhoudelijk experts maken deel uit van de thematische werkgroepen.

De kenmerken van beide netwerken die hierboven worden omschreven, maken dat ze op een bepaalde manier omgaan met EU-beleidsbeïnvloeding. De manier waarop ze dat doen is hierboven beschreven. Nog rest het antwoord op de vraag tot welk effect op het Pact van Amsterdam deze aanpak heeft geleid.

Eurocities wordt een aantal keren genoemd in het Pact en fungeert in de toekomst als tafelpartner als het om de stedelijke dimensie van EU-beleid gaat. De omstandigheden die door de structurele kenmerken zijn geschapen, hebben een positieve invloed. De invloed van BrabantStad-Netwerk is moeilijk te herleiden in het Pact van Amsterdam, omdat deze niet letterlijk worden benoemd.

5.2. Discussie

5.2.1. Reflectie op het literatuuronderzoek

Omdat er weinig tot geen vergelijkend onderzoeksmateriaal beschikbaar is over effectiviteit van netwerken gericht op de EU, richt dit onderzoek zich hier wel op. Onderzocht is of enkele van de door Turrini et al. geïdentificeerde factoren toegepast kunnen worden op evaluaties van netwerkeffectiviteit van stedennetwerken en of deze evaluaties iets zeggen over het effect van de netwerken op de EU-agenda en beslissingen. Het evalueren is belangrijk om inzicht te krijgen in de vraag of netwerken en netwerkvormen effectief zijn in het voorzien van behoeften van

leden van het netwerk. Met dit onderzoek is getracht kenmerken uit het conceptueel kader van Turrini et al. te toetsen. Omdat het om een afstudeeronderzoek gaat, zijn slechts enkele kenmerken van netwerken meegenomen in de beoordeling van netwerkeffectiviteit en is niet ieder kenmerk uitgewerkt. Om aan de literatuur toe te voegen, is de operationalisering met de begrippen 'netwerkbetrokkenheid' en 'thematische inbedding' uitgebreid ten opzichte van Turrini et al.

In de interviews benoemden respondenten in hun beantwoording ook enkele functionele- en contextuele kenmerken. De wijze waarop de netwerken informatie verspreiden en hun communicatie organiseren, is niet meegenomen in dit onderzoek, maar zijn wel kenmerken die specifiek door Eurocities respondenten werden benoemd als krachtig en functioneel bij het formuleren van een eenduidig standpunt.

Door enkele criteria te onderzoeken van stedennetwerken gericht op de EU, blijkt dat voor een volledig onderzoek naar netwerkeffectiviteit een vertaalslag van het conceptueel kader van Turrini et al. gemaakt moet worden naar een model dat aansluit op intergouvernementele netwerken gericht op de EU. Dit onderzoek geeft een eerste doorkijk naar wat de criteria betekenen als ze worden toegepast op netwerken gericht op de EU.

Wat in dit onderzoek lastig bleek, is het expliciete onderscheid tussen een 'Lead Administrative Agency' (LAA) en een 'Network Administrative Organisation' (NAO). Een NAO wordt in de literatuur van Turrini et al. omschreven als de zwaarste vorm van coördinatie, maar uit dit onderzoek blijkt dat daar ook variatie in zit waardoor een NAO soms lijkt op een LAA.

Ook stellen Turrini et al. 'hoe groter een netwerk, hoe minder effectiviteit'. Dit gaat misschien op voor het type netwerk dat zij onderzochten (netwerken in de zorgsector), maar voor netwerken gericht op EU-beleidsbeïnvloeding lijkt een grotere netwerkomvang meer effectief.

Voor dit onderzoek is voldoende literatuuronderzoek gedaan naar de effectiviteit van netwerken. Literatuur die in dit onderzoek op één artikel na buiten beschouwing is gelaten, is theorie over public affairs en beleidsbeïnvloeding richting de EU. Voor verder onderzoek naar effectiviteit van netwerken gericht op de EU, luidt de aanbeveling om theorie rond public affairs en beleidsbeïnvloeding meer te betrekken in het theoretisch kader. Ook is de voertaal van de netwerken in dit onderzoek als variabele buiten beschouwing gelaten. Een andere voertaal dan de moedertaal zou netwerkparticipatie kunnen bemoeilijken.

5.2.2. Methodologische reflectie

Om een antwoord te vinden op de probleemstelling in dit onderzoek is gebruik gemaakt van interviews en desk research. Van Netwerk Europa zijn alle leden geïnterviewd, van Eurocities zijn vijf leden en één van de medewerkers van het secretariaat geïnterviewd. De respondenten waren door mijn reeds bestaande netwerk goed bereikbaar en werkten goed mee. Een alternatieve dataverzamelmethode voor dit onderzoek zou een enquête kunnen zijn.

In dit onderzoek is mede vanwege de afbakening van het onderzoek en de tijd die ervoor staat gekozen om zoveel mogelijk Nederlandse leden van Eurocities te interviewen. Om het onderzoek nog vollediger te maken, zouden alle Eurocities leden door middel van een (Engelstalige) enquête ondervraagd kunnen worden.

De meeste problemen ten aanzien van betrouwbaarheid en validiteit worden in dit onderzoek veroorzaakt door het geringe aantal onderzoekseenheden. Door triangulatie toe te passen, is getracht dit probleem zoveel mogelijk te beperken. Daarnaast is het in termen van betrouwbaarheid moeilijk om in dit onderzoek volledig transparant te zijn over de respondenten. Dit kan verklaard worden door het gegeven dat het zeer eenvoudig is om per gemeente de ambtenaren te achterhalen die zich bezighouden met de EU. Ondanks dat herhaalbaarheid van dit onderzoek beperkt is, wat het onderzoek minder betrouwbaar maakt, is de kracht van dit onderzoek de navolgbaarheid van het onderzoek. Om de herhaalbaarheid en precisie toch zo goed mogelijk te borgen, zijn de interviews allemaal opgenomen, getranscribeerd en systematisch gecodeerd voor de analyse. Dit bevordert de precisie van de analyse en de herhaalbaarheid. Tot slot is gewerkt aan de transparantie van dit onderzoek, door de methodiek nauwkeurig vast te leggen.

Door de conceptualisering en operationalisering van dit onderzoek zo zorgvuldig mogelijk uit te werken, is er getracht de interne validiteit te vergroten en het beoogde effect daadwerkelijk te meten. De validiteit in dit onderzoek is gecontroleerd door het oordeel te vragen van deskundigen over de gekozen operationalisaties en door gebruik te maken van de methodiek die door Provan en Milward is ontwikkeld en verder is uitgebouwd door Turini et al. Replicatie van deze methodiek draagt bij aan de betrouwbaarheid van dit onderzoek.

Deze gevalstudie betreft een intensieve vorm van onderzoek. Doordat ik als onderzoeker veel en vaak in contact kom met het onderzoeksobject en zelf werkzaam ben voor de Gemeente Breda, was er een risico op het gebied van subjectiviteit en selectiviteit. Dit kan leiden tot een verstoring van de situatie en daarmee van de validiteit. Door transcripties van de interviews na uitwerking aan de respondenten voor te leggen, is er geprobeerd om subjectiviteit en selectiviteit te voorkomen.

5.2.3. Reflectie op de onderzoeksuitkomsten

Voor dit onderzoek is data verkregen uit desk research en veldonderzoek. Voor Eurocities is er online veel data beschikbaar, denk hierbij aan omschrijvingen van de fora en werkgroepen tot gepubliceerde position papers. Het netwerk is wat dat betreft erg transparant. Dit in tegenstelling tot BrabantStad – Netwerk Europa, waarover online beperkt data te vinden is.

Voor de interviews met de leden van BrabantStad – Netwerk Europa hebben aangetoond dat het belangrijk is om over netwerkeffectiviteit na te denken. Uit de gesprekken bleek dat de doelen van het netwerk niet helder zijn en de inzet vanuit BrabantStad op de Urban Agenda en het Pact niet helder was. Mede op basis van deze informatie, zijn er een aantal interessante inzichten verkregen om tot relevante aanbevelingen te komen. Wat ik verrassend vind aan de resultaten is de mate waarin een centrale coördinatie van invloed kan zijn op netwerk outcomes. Eurocities wordt zwaar gecoördineerd en lijkt hierdoor haar vruchten af te werpen. Binnen Netwerk Europa zijn er nog veel onduidelijkheden over het doel van het netwerk.

Voor dit onderzoek is onderzocht wat de input van beide netwerken voor het Pact van Amsterdam is geweest en wat er uiteindelijk in de definitieve versie terug te vinden is. In het geval van Eurocities is dit iets makkelijker terug te vinden in het Pact, omdat dit netwerk letterlijk wordt genoemd. Daarbij zijn punten die ingebracht zijn door beide netwerken deels overgenomen. Er kan echter niet vastgesteld worden of deze verdienste volledig aan deze twee netwerken te wijden is, omdat er geen onderzoek is gedaan naar inbreng van andere stakeholders zoals het Comité van de Regio's, CEMR, het Europees Parlement, de G4, G32 etc. die het Pact ook hebben getracht te beïnvloeden.

5.3. Aanbevelingen

De aanbeveling is om netwerken gericht op de EU te onderwerpen aan de kenmerken van Turrini et al. Zo ontstaat een meer volledig beeld van effectiviteit. In het vooronderzoek kwamen tientallen operationalisaties naar voren, die niet uit te werken zijn binnen de periode van een afstudeeronderzoek.

Een onderzoek naar netwerken gericht op de EU kan tevens verbreed worden, door ook een nationaal netwerk dat stedelijke of gemeentelijke belangen behartigd op te nemen in een onderzoek. Voorbeelden hiervan zijn G32 en de VNG.

Aan het begin is gesteld:

'Er zijn belangenbehartigers die beargumenteren dat steden zich eerst op regionaal niveau moeten organiseren en pas vanuit die hoedanigheid de krachten dienen te bundelen richting de EU. Deze groep vindt Eurocities te groot en geeft aan dat steden van kleine en middelgrote omvang daar weinig invloed hebben. Daar waar een andere groep belangenbehartigers beargumenteert dat steden zich juist steviger moeten positioneren binnen Eurocities, omdat dit een groter netwerk is en meer invloed heeft op EU-beleid lijkt te hebben.'

Op basis van dit onderzoek kan de Directeur Ontwikkeling van de Gemeente Breda worden aangeraden te investeren in BrabantStad – Netwerk Europa. Zonder dit netwerk zou Breda niet kunnen deelnemen aan de werkgroepen van Eurocities. Brabantstad is voor de kleinere B5 steden het portaal naar Eurocities. Individueel zijn de meeste van de B5 steden te klein om aan Eurocities deel te nemen.

Enkele respondenten gaven aan, net zoals de gemeente Breda, geen lobbyist of vooruitgeschoven post in Brussel te hebben. Door deelname aan Eurocities kunnen kosten voor een lobbyist bespaard worden en kunnen relevante ontwikkelingen op EU-beleidsterrein toch gemonitord worden. Voor een middelgrote stad als Breda zijn de twee netwerken dus complementair aan elkaar.

Hierop aansluitend, luidt het advies om ambtelijke experts aan te sluiten op Eurocities werkgroepen die voor Breda relevant zijn. Eurocities wordt door de Europese Commissie beschouwd als serieuze tafelpartner en heeft de mogelijkheid om steden direct aan tafel te plaatsen bij de ontwikkeling of evaluatie van EU-beleid.

Tot slot kunnen er aanbevelingen aan BrabantStad worden gedaan. Uit de interviews is gebleken dat respondenten individueel betrokken zijn bij het netwerk, maar dat het doel en de ambitie van het netwerk niet helder is. Dit leidt

tot onduidelijkheden waartoe het netwerk dient en heeft men het gevoel niet het onderste uit de kan te halen. Om BrabantStad – Netwerk Europa meer succesvol in de Europese arena te laten opereren, luidt de aanbeveling te beginnen met het vullen van de vier geïdentificeerde lobbythema's en uit te spreken wat ieders rol is en kan zijn in het netwerk.

Literatuurlijst

Amsterdameconomicboard.com, 2016. *Wat is het Pact of Amsterdam?*

<https://www.amsterdameconomicboard.com/nieuws/wat-is-het-pact-of-amsterdam>

Benz, A., Eberlein, B., 1999. *The Europeanization of regional policies: patterns of multi-level governance*, in Journal of European Public Policy 6:2 juni 1999

Börzel, T., 1997. *What's so special about policy networks? – An exploration of the concept and its usefulness, in studying European governance*, in European Integration online papers Vol 1. (1997) nr. 16

BrabanStad mailwisseling (niet voor publicatie), 2016. *Urban Agenda / Pact of Amsterdam* (12 januari 2016)

BrabantStad memo (niet voor publicatie), 2015. *Analyse Netwerk Europa* (versie december 2015)

BrabantStad memo (niet voor publicatie), 2015. *Concept Europa Strategie* (versie september 2015)

BrabantStad publicatie, 2012. *Strategische agenda BrabantStad 2012-2020*.

BrabantStad publicatie, 2016. *Lobbywaaier Netwerk Europa*

BrabantStad publicatie, 2014. Overdrachtsdocument *BrabantStad in Vogelvlucht*

Castricum, C., Waterval, R., 2011, *Europa best belangrijk, maar een strategie ontbreekt*, Public Mission

(<http://www.pm.nl/artikel/2091/europa-best-belangrijk-maar-eeen-strategie-ontbreekt>)

Comité van de Regio's, 2014. *Ontwerpadvies commissie Territoriale Samenhang - Naar een integrale benadering van de steden in de Europese Unie*. Brussel

Dijk, A.G.M. van, Beek, A. van, 2011, *Netwerkoverheid*. In Peter Wisse i.s.m. Bureau Forum Standaardisatie (Ed.), *Interoperabel Nederland, deel IV Voorbij de Elektronische Overheid* (p. 305-321). Den Haag: Forum Standaardisatie.

Fischer, T., Julsing, M., 2016. *Onderzoek doen! – Bijlage 6 Checklist operationalisering variabelen*. Noordhoff Uitgevers B.V.

G32, 2016. *30 mei 2016 mijlpaal voor de European Urban Agenda; Ondertekening Pact van Amsterdam*.

http://www.g32.nl/DATABANK/Nieuwsarchief/30_mei_2016_mijlpaal_voor_de_European_Urban_Agenda_Ondertekening_Pact_van_Amsterdam

Gemeente.nu, 2016. *Pact van Amsterdam regelt invloed steden op EU-beleid*. <http://www.gemeente.nu/Burger-Bestuur/Nieuws-in-Burger--Bestuur/2016/5/Pact-van-Amsterdam-regelt-invloed-steden-op-EU-beleid-2810445W/>

Hajer, M.A., Tatenhove, J.P.M. van, Laurent, C., 2004. *Nieuwe vormen van Governance. Een essay over nieuwe vormen van bestuur met een empirische uitwerking naar de domeinen van voedselveiligheid en gebiedsgericht beleid*. Universiteit van Amsterdam

Heinelt, H., Niederhafner, S., 2008. *Cities and organized interest intermediation in the EU multi-level system*. SAGE publications, LA, London, New Delhi en Singapore

<http://www.europadecentraal.nl/onderwerpen/europees-recht-en-beleid-decentraal/europa-bewustzijn/netwerken/>

Klijn, E.H., Koppejan, J., 2000, *Public management and policy networks. Foundations of a network approach to governance*, in *Public Management : an international journal of research and theory*, 2:2, 135-158

Klijn, E.H., Koppejan, J., 2004, *Managing Uncertainties in Networks. A network approach to problem solving and decision making*, Routledge, London.

Klijn, E.H., Koppejan, J., Termeer, K., 1995, *Managing networks in the public sector: a theoretical study of management strategies in policy networks*. In *Public Administration Vol 73*, autumn 1995 (p. 437-454).

Mudde, L., 2010, *VNG Magazine nr. 7, 19 maart 2010*, pagina 18 e.v.

Mulder, E., 2014. *Met Europa verbonden. En dan?*, in *Binnenlands Bestuur DIGITAAL* (<http://www.binnenlands-bestuur.nl/digitaal/kennispartners/pblq/met-europa-verbonden-en-dan.9190862.lynkx>)

Nether, 2014. *Denk mee over de Europese stedelijke agenda!* <http://www.neth-er.eu/nl/nieuws/Denk-mee-over-de-Europese-stedelijke-agenda>

Provan, K.G., Kenis, P., 2007. *Modes of Network Governance: Structure, Management, and Effectiveness*. In *Journal of Public Administration Research and Theory*, 2 augustus 2007

Thiel, S. van, 2010. *Bestuurskundig onderzoek. Een methodologische inleiding*. Coutinho, Bussum.

Provan, K.G., Milward, H.B., 2001. *Do Networks Really Work? A Framework for Evaluating Public-Sector Organizational Networks*. In *Public Administration Review*, July/august 2011, vol 61 No. 4

Turrini, A., Cristofoli, D., Frosini, F., Nasi, G., 2010. *Networking Literature About Determinants of Network Effectiveness*. In *Public Administration Vol 88*, No. 2

Urban Agenda for the EU. *Pact of Amsterdam*, 30 mei 2016

Verschuren, P., Doorewaard, H., 2007. *Het ontwerpen van een onderzoek*. Boom Lemma uitgevers, Den Haag.

VNG Magazine, 2013/2014. *Comité van de Regio's wil Europese stedelijke agenda*. 11 juli 2014, pagina 12 e.v.

VNG publicatie, 2014. *VNG Directie Europa Flyer 2014*

VNG publicatie, 2014. *VNG Prioritaire Europese Onderwerpen 2014*

VNG, 2014. *Commissie Europa en Internationaal*. <http://www.vng.nl/vereniging/platform/vng-commissies/commissie-europa-en-internationaal>

www.brabantstad.nl

www.euocities.eu

Bijlage 1 – Interviewhandleidingen

INTERVIEWHANDLEIDING EUROCITIES LEDEN

INTRODUCTIE

Beste [RESPONDENT],

Allereerst wil ik je middels deze weg danken dat je wilt meewerken aan mijn onderzoek in het kader van de afronding van mijn studie Governance en Management van Complexe Systemen aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

Om mijn studie te kunnen afronden, doe ik onderzoek naar de effectiviteit van stedennetwerken gericht op de EU. Dat vertaalt zich in mijn onderzoek naar twee cases: BrabantStad - Netwerk Europa en Eurocities. Hierbij onderzoek wat voor invloed de structuur van de netwerken heeft op het vermogen om vastgestelde doelen te behalen. Om dat goed af te bakenen, kijk ik specifiek naar het proces rondom het opstellen van het Pact van Amsterdam. Mijn onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt:

‘Hoe verklaren de structurele kenmerken van een netwerk ‘type netwerkcoördinatie’, ‘netwerksamenstelling’ en ‘netwerktotetreding’ de manier waarop Eurocities en BrabantStad – Netwerk Europa zijn omgegaan met beïnvloeding van het Pact van Amsterdam en tot wat voor effect heeft dit geleid?’

Ons gesprek staat inmiddels gepland. De informatie die ik zal opdoen tijdens ons interview, zal anoniem in mijn onderzoek worden verwerkt. Na uitwerking van het interviewverslag, zal deze ter controle naar jou gestuurd worden.

VRAGEN

INTRODUCTIEVRAGEN

- Hoe zou jij Eurocities typeren?
- Wat is je eigen rol binnen dit netwerk?
- Waarom bestaat het netwerk volgens jou (aanleiding en huidige reden van bestaan)?
- Hoe functioneert het netwerk in de richting van de EU volgens jou?
- Hoe belangrijk is Eurocities voor jouw beïnvloeding van EU-beleid?

TYPE NETWERKCOÖRDINATIE

- Hoe krijgt netwerkcoördinatie volgens jouw vorm binnen Eurocities?
- Waarom krijgt het op die manier vorm?
- Hoe sluit het type netwerkcoördinatie aan bij het aantal netwerkleden?
- Wat is er volgens jouw sterk aan deze vorm van coördinatie en wat zou eventueel beter kunnen?

- Hoe heeft de centrale coördinatie ervoor gezorgd dat het Pact van Amsterdam ten gunste van de netwerkliden is beïnvloed?

NETWERKSAMENSTELLING

- Hoe ziet de netwerksamenstelling van Eurocities eruit?
- Waarom heeft het die samenstelling?
- Hoe denk je dat netwerkomvang en geografische spreiding van de netwerkliden een rol hebben gespeeld in beïnvloeding van het Pact?
- Hoe is het thema Urban Agenda / Pact van Amsterdam ingebed in de organisatie? Wordt het bijvoorbeeld als onderwerp geagendeerd, is er een werkgroep of platform voor opgericht?

NETWERKTOETREDING

- Hoe krijgt ‘netwerktoetreding’ vorm binnen Eurocities? (moet je bijv. aan bepaalde regels voldoen om aan te mogen sluiten bij het netwerk?)
- Waarom wordt deze vorm gehanteerd?
- Hoe draagt deze vorm bij aan de betrokkenheid van netwerkliden?

HET PACT VAN AMSTERDAM

- Ben je bekend met de doelen van Eurocities? Zo ja, kun je deze benoemen?
- Wat is je eigen rol in het behalen van deze doelen?
- Wat heeft Eurocities gedaan om het Pact van Amsterdam te beïnvloeden?
- Hoe is deze invloed te herkennen in de finale versie van het Pact?

SLOTVRAAG

- Hoe schat jij de effectiviteit van BrabantStad, Netwerk Europa in? (BrabantStad leden vraag ik hoe ze de effectiviteit van ‘het andere netwerk’ Eurocities inschatten)

INTRODUCTIE

Beste [RESPONDENT],

Allereerst wil ik je middels deze weg danken dat je wilt meewerken aan mijn onderzoek in het kader van de afronding van mijn studie Governance en Management van Complexe Systemen aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

Om mijn studie te kunnen afronden, doe ik onderzoek naar de effectiviteit van stedennetwerken gericht op de EU. Dat vertaalt zich in mijn onderzoek naar twee cases: BrabantStad - Netwerk Europa en Eurocities. Hierbij onderzoek wat voor invloed de structuur van de netwerken heeft op het vermogen om vastgestelde doelen te behalen. Om dat goed af te bakenen, kijk ik specifiek naar het proces rondom het opstellen van het Pact van Amsterdam. Mijn onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt:

‘Hoe verklaren de structurele kenmerken van een netwerk ‘type netwerkcoördinatie’, ‘netwerksamenstelling’ en ‘netwerktotetreding’ de manier waarop Eurocities en BrabantStad – Netwerk Europa zijn omgegaan met beïnvloeding van het Pact van Amsterdam en tot wat voor effect heeft dit geleid?’

Ons gesprek staat inmiddels gepland. De informatie die ik zal opdoen tijdens ons interview, zal anoniem in mijn onderzoek worden verwerkt. Na uitwerking van het interviewverslag, zal deze ter controle naar jou gestuurd worden.

VRAGEN

INTRODUCTIEVRAGEN

- Hoe zou jij BrabantStad, Netwerk Europa typeren?
- Wat is je eigen rol binnen dit netwerk?
- Waarom bestaat het netwerk volgens jou (aanleiding en huidige reden van bestaan)?
- Hoe functioneert het netwerk in de richting van de EU volgens jou?
- Hoe belangrijk is BrabantStad, Netwerk Europa voor jouw beïnvloeding van EU-beleid?

TYPE NETWERKCOÖRDINATIE

- Hoe krijgt netwerkcoördinatie volgens jouw vorm binnen BrabantStad?
- Waarom krijgt het op die manier vorm?
- Hoe sluit het type netwerkcoördinatie aan bij het aantal netwerkleden?
- Wat is er volgens jouw sterk aan deze vorm van coördinatie en wat zou eventueel beter kunnen?
- Hoe heeft de centrale coördinatie ervoor gezorgd dat het Pact van Amsterdam ten gunste van de netwerkleden is beïnvloed?

NETWERKSAMENSTELLING

- Hoe ziet de netwerksamenstelling van BrabantStad, Netwerk Europa eruit?
  - Waarom heeft het die samenstelling?
  - Hoe denk je dat netwerkomvang en geografische spreiding van de netwerkleden een rol hebben gespeeld in beïnvloeding van het Pact?
  - Hoe is het thema Urban Agenda / Pact van Amsterdam ingebed in de organisatie? Wordt het bijvoorbeeld als onderwerp geagendeerd, is er een werkgroep of platform voor opgericht?
-

NETWERKTOETREDING

- Hoe krijgt ‘netwerktoetreding’ vorm binnen BrabantStad? (moet je bijv. aan bepaalde regels voldoen om aan te mogen sluiten bij het netwerk?)
  - Waarom wordt deze vorm gehanteerd?
  - Hoe draagt deze vorm bij aan de betrokkenheid van netwerkleden?
-

HET PACT VAN AMSTERDAM

- Ben je bekend met de doelen van BrabantStad, Netwerk Europa? Zo ja, kun je deze benoemen?
  - Wat is je eigen rol in het behalen van deze doelen?
  - Wat heeft BrabantStad, Netwerk Europa gedaan om het Pact van Amsterdam te beïnvloeden?
  - Hoe is deze invloed te herkennen in de finale versie van het Pact?
-

SLOTVRAAG

- Hoe schat jij de effectiviteit van Eurocities in?